

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
VERSLO TEISĖS KATEDRA

GINTARĖ STARINSKAITĖ
Magistrantūros dieninių studijų Verslo teisės programos
II kurso VRTmd7-01 grupės studentė

**SUTARTIES NUTRAUKIMO GALIMYBĖS PAGAL LIETUVOS RESPUBLIKOS
CIVILINIO KODEKSO NUOSTATAS IR ŠIŲ NUOSTATŲ TAIKYMAS LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO PRAKTIKOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: Asist. Erikas Saukalas

Konsultantas: Doc. dr. Edvardas Sinkevičius

Vilnius, 2008

TURINYS

IŠVADOS.....	3
1. FAVOR CONTRACTUS PRINCIPO REIKŠMĖ SUTARČIŲ NUTRAUKIMO TEISINIAM REGULIAVIMUI.....	5
2. SUTARTIES NEĮVYKDYMAS	7
2.1. Pagrindiniai sutarčių vykdymo principai	8
2.2. Sutarties neįvykdymo samprata tarptautinėje privatinėje ir Lietuvos sutarčių teisėje.....	12
3. SUTARTIES NUTRAUKIMO BŪDAI	17
3.1. Vienašalis sutarties nutraukimas.....	19
3.1.1. Vienašalis sutarties nutraukimas dėl esminio sutarties pažeidimo	20
3.1.1.1. Esminio sutarties pažeidimo kriterijai	26
3.1.1.2. Numatomas esminis sutarties pažeidimas.....	34
3.1.1.3. Specialieji vienašalio sutarties nutraukimo dėl esminio sutarties pažeidimo pagrindai	36
3.1.2. Vienašalis sutarties nutraukimas pasibaigus papildomai nustatytam prievolės įvykdymo terminui	39
3.1.3. Vienašalis sutarties nutraukimas šalių susitarimu nustatytais atvejais.....	40
3.1.4. Kiti įstatyme numatyti vienašalio sutarties nutraukimo atvejai	42
3.2. Sutarties nutraukimas šalių susitarimu	46
3.3. Sutarties nutraukimas teismo keliu	48
4. SUTARTIES NUTRAUKIMO TVARKA	52
IŠVADOS.....	56
SANTRAUKA.....	58
SUMMARY	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	60

IVADAS

Magistro baigiamojo darbo aktualumas ir naujumas. Teisinėje literatūroje pripažįstama, kad sutarties nutraukimo pagrindų ir tvarkos reglamentavimas yra viena iš svarbiausių, tačiau kartu ir viena iš sudėtingiausių civilinės teisės problemų. Naujasis Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau tekste – CK) iš esmės pakeitė sutarties nutraukimo teisinį reglamentavimą, jį praplėtė bei detalizavo. Nuo CK įsigaliojimo jau praėjo daugiau kaip septyneri metai, tačiau iki šiol Lietuvos teisės doktrinoje nėra detaliai išnagrinėti pasikeitusio sutarties nutraukimo teisinio reglamentavimo ypatumai, jo pranašumai ir trūkumai, nebuvo išsamiai analizuotos potencialios praktinės problemos, su kuriomis susiduria sutarties šalys, norėdamos nutraukti sutartinius santykius.

Atsižvelgiant į tai, kad vienašalis sutarties nutraukimas yra pagrindinis CK įtvirtintas sutarties nutraukimo būdas, magistro baigiamajame darbe daugiausiai dėmesio skiriama šio klausimo analizei. Pažymėtina, kad dauguma autorių, nagrinėjusių sutarties nutraukimo klausimą, apsiribojo vienašalio sutarties nutraukimo dėl esminio pažeidimo analize. Esminio sutarties pažeidimo institutą detaliai yra išnagrinėjęs R. Balčikonis. Vienašalio sutarties nutraukimo dėl esminio pažeidimo ypatumai aprašyti K. Smaliuko straipsniuose. Kiek plačiau pagrindinius sutarties nutraukimo aspektus CK Šeštosios knygos komentare aptaria V. Mikelėnas. Skirtingai nei kitų autorių darbuose, čia išsamiai aprašyti visi CK numatyti vienašalio sutarties nutraukimo atvejai bei jų ypatumai, kartu pateikiant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuluotus analizuojamų CK normų taikymo principus. Be to, apžvelgiami kiti sutarties nutraukimo būdai, tokie kaip sutarties nutraukimas šalių susitarimu bei sutarties nutraukimas teismo keliu. Magistro baigiamojo darbo naujumas taip pat yra susijęs su siekiu palyginti sutarties nutraukimo galimybes, numatytas CK, su sutarties nutraukimo modeliu, įtvirtintu UNIDROIT Tarptautinių komercinių sutarčių principuose (toliau tekste – UNIDROIT Principai).

Magistro baigiamojo darbo praktinė reikšmė gali būti grindžiama tuo, jog dažnai tiek fiziniams asmenims, tiek verslo subjektams kyla neaiškumų siekiant įgyvendinti jiems įstatymo suteikiamą teisę nutraukti sutartį. Išsami ir kompleksinė sutarties nutraukimo galimybių analizė, pagrįsta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimais, įgalina civilinės apyvartos dalyvius veiksmingiau pasinaudoti šia teisių ir teisėtų interesų gynimo priemone bei išvengti nepagrįsto kitos šalies piktnaudžiavimo sutarties nutraukimu.

Magistro baigiamojo darbo tikslas – išnagrinėti sutarties nutraukimo galimybes, numatytas naujajame CK bei apžvelgti susiformavusią ir naujai formuojamą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką šioje srityje.

Magistro baigiamojo darbo objektas ir dalykas. Objektas – CK įtvirtintas sutarties nutraukimo institutas. Dalykas – sutarties nutraukimą reglamentuojančios CK nuostatos bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika.

Magistro baigiamojo darbo uždaviniai. Atsižvelgiant į anksčiau apibrėžtą magistro baigiamojo darbo tikslą, objektą bei dalyką, šiam darbui buvo suformuluoti tokie uždaviniai:

- 1) Atskleisti CK įtvirtintus sutarties nutraukimo pagrindus;
- 2) Išanalizuoti CK numatytus sutarties nutraukimo būdus ir jiems būdingus požymius;
- 3) Nustatyti vienašalio sutarties nutraukimo atvejus bei atskleisti jų problematiką;
- 4) Išnagrinėti sutarties nutraukimo tvarką;
- 5) Apžvelgti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką civilinėse bylose dėl sutarties nutraukimo teisėtumo.

Hipotezė. CK išsamiai reglamentuoja atvejus, kada sutartis gali būti nutraukiama.

Tyrimo metodai. Magistro baigiamajame darbe buvo remiamasi šiais tyrimo metodais: dokumentų analizės metodu, lyginamąja analize bei sisteminiu metodu. Dokumentų analizės metodo pagalba buvo išnagrinėtos teisės normos, reglamentuojančios sutarties nutraukimo galimybes bei jų ypatumus Lietuvos bei tarptautinėje sutarčių teisėje. Teisės normos yra pagrindas, kuriuo remiantis teorinis lygmuo įgyvendinamas praktikoje, todėl detali ir nuosekli teisinė reglamentacija yra svarbus veiksnys, lemiantis praktinę sutarties nutraukimo galimybių įgyvendinimo sėkmę. Lyginamuoju aspektu buvo pažvelgta į UNIDROIT principuose įtvirtinto sutarties nutraukimo modelio specifiką. Šio metodo pagalba atskleistos nacionalinės teisės silpnosios vietos, teisinio reglamentavimo spragos, pateikti pasiūlymai, kaip šias teisės spragas užpildyti. Sisteminis metodas padėjo suvokti bendrųjų ir specialiųjų teisės normų, reglamentuojančių sutarties nutraukimą, sąveikos santykį, šių normų praktinį taikymą teismų praktikoje, pažvelgti į atskirų sutarčių rūšių nutraukimo ypatumus bei išryškinti CK nuostatų prieštaravimus.

1. FAVOR CONTRACTUS PRINCIPO REIKŠMĖ SUTARČIŲ NUTRAUKIMO TEISINIAM REGULIAVIMUI

Šiuolaikinėje sutarčių teisėje pripažįstama, kad tarp šalių sudaryta sutartis iš prigimties nėra išsami. Vyrauja požiūris, kad sutartis yra tęstinė ir todėl neatskiriama nuo šalis siejančių tarpusavio santykių, kurie susiklosto derybų metu, taip pat vėliau sutarties vykdymo laikotarpiu. Neatsitiktinai šiuolaikinės sutarčių teisės pagrindu laikomi bendrieji civilinės teisės principai. Protingumo, sąžiningos dalykinės praktikos, šalių bendradarbiavimo ir kiti principai užpildo sutartyje šalių tiesiogiai neaptartus klausimus, jais ypač dažnai remiasi teismai, vertindami sutartinius santykius bei taikydami civilinės teisės normas. Bendrųjų sutarčių teisės principų reikšmė – neginčytina. Tai pabrėžia ir sutarčių teisės doktrina, kuri civilinės teisės principams skiria ypatingą dėmesį. Be to, šiuolaikinės sutarčių teisės doktrinoje galima pastebėti ir naują tendenciją – ieškoma priemonių, kurios padėtų užtikrinti sutartinių santykių stabilumą ir reguliavimo lankstumo pusiausvyrą. Šiam tikslui pasiekti tokių pagrindinių sutarčių teisės principų kaip sutarties laisvės ir sutarčių privalomumo taikymas šiuolaikinėje sutarčių teisėje analizuojamas iš naujo. Atrandami ir formuojami nauji sutarčių teisės prioritetai. Vienas iš jų – tai *favor contractus* principas.¹

Šiuolaikinės sutarčių teisės doktrinoje *favor contractus* principas laikomas bendroju principu ir dažniausiai minimas analizuojant sutarties sudarymo, sutarties nutraukimo, sutarties vykdymo pasikeitus aplinkybėms bei jos vykdymo trūkumų ištaisymo institutus. Apibendrintai, *favor contractus* principu siekiama iki minimumo sumažinti atvejus, kai kvestionuojamas tarp šalių sudarytos sutarties egzistavimas, galiojimas ar galimybė nutraukti sutartį prieš terminą. Šiuo terminu nurodoma, kad esant galimybei išsaugoti sutartį, pirmenybė turi būti teikiama būtent sutarties įvykdymui, o ne jos nutraukimui.²

Lietuvos sutarčių teisės doktrinoje minimas principas nėra tiesiogiai įtvirtintas, iš tiesų, nėra net užsimenama apie šį principą. Vis dėlto, tam tikri *favor contractus* principo aspektai yra pripažįstami. Šis principas taip pat tiesiogiai minimas ir Lietuvos teismų praktikoje. Civilinėje byloje „RAB „Main Bridge, L.L.C.“ v. UAB „Lokvita“, bylos Nr. 3K-3-681/2002, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad „kilus abejonei dėl arbitražinio susitarimo egzistavimo,

¹ S. Drazdauskas. *Favor contractus* principas Lietuvos sutarčių teisėje // Teisė. 2007, Nr. 64, P. 22.

² Zeitschrift R. General Principles of UN-Sales Law. Hein Kötz in honor of his 60th Birthday. Part I. Volume 59 (1995), Issue 3-4 (October) // <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/magnus.html>.

abejonės turi būti aiškinamos arbitražinio susitarimo galiojimo naudai, tai yra, turi būti taikomas principas *in favor contractus*“.³

S. Drazdauskas, analizuodamas *favor contractus* principo turinį, išskiria šiuos pagrindinius minėto principo elementus:

- 1) sudarant sutartį, *favor contractus* reikalauja kiek įmanoma gerbti šalių valią dėl sutarties sudarymo ir vengti situacijų, kai šalių sutartiniams santykiams atsirasti trukdytų formalūs, neesminiai dalykai. Pabrėžiama ir tai, kad nors sutarčiai sudaryti yra būtinas šalių valios sutapimas, tačiau neesminiai šalių pareikštos valios dėl sudaromos sutarties skirtumai neturėtų būti pagrindas paneigti šalių siekį sukurti sutartinius santykius;
- 2) sprendžiant klausimą dėl sutarties negaliojimo, *favor contractus* principas apriboja šalių galimybę neigti sudarytos sutarties galiojimą, kai vienai šaliai tokia pozicija tampa naudinga. Kaip alternatyva sutarties pripažinimui negaliojančia siūlomas sutarties pakeitimas arba netgi nutraukimas. Laikoma, kad pastarasis institutas suteikia geresnes galimybes įvertinti sutarties šalių kalbę, be to, nutraukus sutartį, restitucijos taikymas neturi retroaktyvumo;
- 3) vykdant sutartį, *favor contractus* principas įpareigoja imtis visų priemonių ir dėti maksimalias pastangas, kad sutartis būtų išsaugota. Pripažįstama, kad nepaisant sunkumų, kurių gali kilti šalims vykdant savo sutartinius įsipareigojimus, arba vienos iš šalių padaryto sutarties pažeidimo, sutarties šalys paprastai yra labiau suinteresuotos išsaugoti sutartinius santykius, o ne juos nutraukti ir ieškoti rinkoje alternatyvių prekių ar paslaugų.⁴

Sutarties nutraukimo teisinis reguliavimas šiuolaikinėje sutarčių teisėje taip pat grindžiamas *favor contractus* principu. Šis minėto principo elementas akivaizdus UNIDROIT Principuose. Kaip nurodo A. Rosset, UNIDROIT Principų 7 skyriaus nuostatos, reglamentuojančios sutarties nutraukimą, yra sukonstruotos taip, kad šalys bet koku atveju įpareigtos imtis visų įmanomų priemonių, kurios padėtų įvykdyti sutartį ir išvengti jos nutraukimo. Pagrindinė UNIDROIT Principų idėja, pasak minėto autoriaus, aiški – sutartis turi būti išsaugota, jeigu tik tai įmanoma padaryti. Sutarties egzistavimo, galiojimo arba nutraukimo prieš terminą klausimai gali būti svarstomi tik išimtiniais atvejais. Jeigu vykdant sutartį iškyla tam tikrų kliūčių, kurių negalima išvengti ar nesunkiai pašalinti, šalis pirmenybę turi teikti

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-03-27 nutartis, priimta civilinėje byloje „RAB „Main Bridge, L.L.C.“ v. UAB „Lokvita“, bylos Nr. 3K-3-681/2002.

⁴ S. Drazdauskas. *Favor contractus* principas Lietuvos sutarčių teisėje // Teisė. 2007, Nr. 64, P. 22.

laikinam įsipareigojimų vykdymo sustabdymui, o ne iškart nutraukti sutartį.⁵ Taigi, konstatuotina, kad *favor contractus* principas prioritetą teikia sutarties vykdymui, o sutarties nutraukimą pripažįsta išimtinu teisių gynimo būdu. ir laiko *ultima ratio*.

Šios UNIDROIT Principų nuostatos atsispindi ir Lietuvos sutarčių teisėje. Rengiant Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (toliau tekste – CK) Šeštosios knygos II dalį „Sutarčių teisė“, buvo pasinaudota UNIDROIT Principų rengėjų patirtimi. Pažymėtina, jog sutarties nutraukimą reglamentuojančios CK normos iš esmės atkartoja UNIDROIT Principų 7.3.1 – 7.3.5 straipsnių nuostatas, todėl galima teigti, kad Lietuvoje sutarties nutraukimo institutas taip pat yra paremtas *favor contractus* principu.⁶

Apibendrinus, darytina išvada, kad *favor contractus* principas atspindi naujausią šiuolaikinės sutarčių teisės idėją, pagal kurią šalių sutartinius santykius labiausiai atitinka sutarties išsaugojimas, o ne jos nutraukimas ar pripažinimas negaliojančia. Tiesiogiai Lietuvos sutarčių teisės doktrinoje šis principas nėra įtvirtintas, tačiau Lietuvos sutarčių teisei jis tikrai nėra svetimas. Lietuvos sutarčių teisė yra suderinta su pagrindinėmis tarptautinės sutarčių teisės nuostatomis, pirmiausiai – su UNIDROIT Principais, todėl galima sakyti, kad CK yra įtvirtintos iš esmės visos pagrindinės sutarčių teisės nuostatos, kurios pripažįstamos išreiškiančiomis *favor contractus* principo turinį.

2. SUTARTIES NEĮVYKDYMAS

Teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią, todėl privaloma tiksliai laikytis jos sąlygų bei tinkamai vykdyti sutartyje numatytas pareigas. Sutartis įpareigoja šalis atlikti ne tik tai, kas tiesiogiai joje numatyta, bet ir visą tai, ką lemia sutarties esmė bei įstatymai.⁷ Kaip nurodo V. Mikelėnas, sutartis tampa socialiai reikšminga tik tuomet, kai ji tinkamai ir laiku įvykdoma, todėl tinkamas sutarčių vykdymas yra vienas iš svarbiausių visuomenės ekonominio ir socialinio stabilumo garantų.⁸ Vis dėlto, praktikoje dėl vienokių ar kitokių priežasčių sutartis gali likti neįvykdyta arba įvykdyta nukrypstant nuo reikalavimų, keliamų sutarties tinkamam įvykdymui. Tokiu atveju sąžiningai ir tinkamai sutartį įvykdžiusiai šaliai įstatymas suteikia papildomų garantijų ir duoda pagrindą taikyti teisinės gynybos

⁵ Rosett A. UNIDROIT Principles and Harmonization of International Commercial Law: Focus on Chapter Seven // <http://www.unidroit.org/english/publications/review/articles/1997-3.htm>

⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 191.

⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.189 str.

⁸ Mikelėnas V. Sutarčių teisė: bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996. P. 405.

priemonės. Viena iš tokių priemonių – tai galimybė nutraukti tarp šalių sudarytą sutartį. Šią priemonę galima įvardinti kaip vieną griežčiausių sutarties neįvykdymo pasekmių, kadangi nutraukus sutartį, baigiasi tarp šalių susiklostę sutartiniai santykiai ir jų pagrindu atsiradusios šalių teisės ir pareigos. Šiuolaikinė sutarčių teisė, pirmenybė teikdama sutarties išsaugojimui ir įvykdymui, šią priemonę, kaip minėta, laiko *ultima ratio*. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje taip pat pabrėžiama, kad „sutarties nutraukimas yra išimtinis teisių gynimo būdas, taikomas tik tam tikrais sutarties pažeidimo atvejais“.⁹ Ši kraštutinė priemonė, kaip pažymi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, gali būti taikoma tik tada, jeigu šalys negali kitaip išspręsti iškilusių nesutarimų.¹⁰

Remiantis CK įtvirtintu teisinio reguliavimo modeliu, nukentėjusios šalies galimybė inicijuoti sutarties nutraukimą, visų pirma, siejama su objektyviu faktu – sutarties neįvykdymu. Atsižvelgiant į tai, sutarties nutraukimo galimybių analizę tikslinga pradėti nuo reikalavimų, keliamų sutarties įvykdymui, aptarimo.

Toliau darbe nagrinėjami pagrindiniai sutarčių vykdymo principai, per juos atskleidžiama sutarties neįvykdymo samprata bei jos problematika Lietuvos sutarčių teisėje. Taip pat analizuojama, kokie sutarties neįvykdymo atvejai leidžia nukentėjusiajai šaliai taikyti sutarties nutraukimą kaip savo pažeistų teisių gynimo būdą.

2.1. Pagrindiniai sutarčių vykdymo principai

Daugelio užsienio valstybių civilinė teisė kaip vieną iš pagrindinių ir svarbiausių sutarčių vykdymo taisyklių nurodo šalies pareigą sutartinius įsipareigojimus vykdyti griežtai laikantis sutartyje numatytų sąlygų.¹¹ Šis reikalavimas taip pat įtvirtintas ir Lietuvos sutarčių teisėje. CK 6.38 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad prievolės turi būti vykdomos sąžiningai, tinkamai bei nustatytais terminais pagal įstatymų ar sutarties nurodymus, o jeigu tokių nurodymų nėra, – vadovaujantis protingumo kriterijais. Be to, minėto straipsnio 3 dalis įpareigoja šalis atlikti savo pareigas kuo ekonomiškiau bei sutarties vykdymo metu bendradarbiauti su kita šalimi. CK 6.200 straipsnis yra specialioji norma, iš esmės atkartojanti CK 6.38 straipsnį bei įtvirtinanti pagrindinius sutarčių vykdymo principus. Šiame straipsnyje taip pat pabrėžiama, kad

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-06-03 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „BALTIJOS TV“ v. personalinė įmonė „A.Valinsko firma“, A. Valinskas, H. Mackevičius, G. Ruplėnas ir V. Šerėnas“, bylos Nr. 3K-3-830/2002.

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-11-15 nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Švaresta“ v. Vilkaviškio rajono savivaldybė, bylos Nr. 3K-3-413/2006.

¹¹ Richards P. Law of contract. 7th edition. 2006. P. 305.

šalys privalo vykdyti sutartį tinkamai ir sąžiningai. Taigi, pagrindinis reikalavimas, kurio privalo laikytis visos sutarties šalys yra tinkamas sutartinių prievolių įgyvendinimas.

CK komentaro autoriai, aiškindami minėtų straipsnių esmę, nurodo, kad nustatant prievolės įvykdymo tinkamumą, turi būti analizuojamos dvi pagrindinės sąlygos: (1) ar atlikti veiksmai, sudarantys prievolės dalyką, ir (2) ar tie veiksmai atlikti tinkamai.¹² R. Balčikonis remiasi teisės doktrinoje pateikiamomis rekomendacijomis skolininko veiksmus kreditoriaus atžvilgiu vertinti šiais etapais: (1) nustatyti ar skolininkas faktiškai atliko kokius nors veiksmus, (2) jeigu taip, tada įvertinti jo atliktų veiksmų kokybę, tai yra, nustatyti: (a) ar skolininko atlikti veiksmai reiškia sutarties įvykdymą *in nature*, (b) ar sutartis buvo įvykdyta tinkamai.¹³ Šiais klausimais iš esmės yra išreiškiami visuotinai pripažįstami sutarčių vykdymo principai: realaus sutarties įvykdymo ir tinkamo sutarties įvykdymo.

Remiantis realaus prievolės įvykdymo principu, reikalaujama, kad skolininkas savo subjektinę pareigą prievolėje įvykdytų natūra, tai yra, įvykdytų tuos veiksmus, kurie sudaro prievolės dalyką. Šalis privalo faktiškai atlikti būtent tokius veiksmus, kurie numatyti sutartyje, arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo.¹⁴ Paminėtina, kad 1964 metų Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse¹⁵ (toliau tekste – 1964 metų CK) realaus sutarties įvykdymo principui buvo skiriamas ypatingas dėmesys. Šis principas laikytas vienu pagrindiniu ir svarbiausiu socialistinės civilinės teisės principu.¹⁶ Tokią realaus prievolės įvykdymo principo svarbą nulėmė tai, kad būtent šis principas leido gyvuoti planinio ūkio ekonomikai, kurioje neveikė laisva konkurencija bei neegzistavo pasiūlos ir paklausos pusiausvyros dėsniai. Realaus prievolės įvykdymo principas pripažįstamas ir galiojančiame CK, tačiau, skirtingai nei ankstesniame įstatyme, jis nėra taip suabsoliutinamas. Realaus prievolės įvykdymo principas įtvirtinamas uždraudžiant sutarties šalims vienašališkai atsisakyti įvykdyti prievolę ar vienašališkai pakeisti jos įvykdymo sąlygas, išskyrus įstatymų ar sutarties numatytus atvejus (CK 6.56 straipsnis), bei numatant kreditoriui galimybę reikalauti iš skolininko perduoti jam individualiais požymiais apibūdinamą daiktą (CK 6.60 straipsnis) arba suteikiant jam teisę atlikti darbą skolininko sąskaita per protingą terminą ir už protingą kainą, jeigu skolininkas neįvykdo savo prievolės atlikti šį darbą (CK 6.61 straipsnis). Pagrindinis skirtumas tarp galiojančio CK ir 1964 metų CK yra tas, kad skolininkui neįvykdžius sutartyje numatytos prievolės, kreditorius,

¹² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 69.

¹³ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 19.

¹⁴ Civilinė teisė: vadovėlis (atsakingas redaktorius V. Staskonis). Kaunas: Vijusta, 1997. P. 415.

¹⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-138.

¹⁶ Lietuvos TRS Civilinio kodekso komentaras (atsakingi redaktoriai: J. Žeruolis ir Lietuvos TSR Aukščiausiojo Teismo pirmininko pavaduotojas M. Čapskis). Vilnius: Mintis. 1976. P. 154.

kaip anksčiau, nebegali kartu reikalauti ir netesybų ir prievolės įvykdymo natūra. Jeigu sutartis numato netesybas, galiojantis CK įpareigoja kreditorių pasirinkti vieną iš alternatyvų: arba prašyti skolininko realiai įvykdyti prievolę, arba reikalauti, kad jis sumokėtų netesybas (CK 6.60 – 6.61 straipsniai). Netesybos ir realus prievolės įvykdymas kartu gali būti taikomi nebent tais atvejais, kai skolininkas praleidžia prievolės įvykdymo terminą. Kitokias taisykles numatantis šalių susitarimas negalioja (CK 6.73 straipsnio 1 dalis). Pažymėtina, kad ši taisyklė yra bendroji, todėl ji taikytina tik tais atvejais, kai atskiras sutarčių rūšis reglamentuojančios teisės normos nenumato kitaip. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad alternatyva reikalauti realaus prievolės įvykdymo arba pasirinkti netesybas kreditoriui yra privaloma tik tokiu atveju, kai sutartis apskritai nėra įvykdoma, tai yra, tik tada, kai skolininkas pažeidžia realaus prievolės įvykdymo principą. Jeigu prievolė įvykdoma, tačiau tik iš dalies arba jos įvykdymas neatitinka sutartyje numatytų reikalavimų, kreditorius gali reikalauti iš skolininko tiek faktinių veiksmų atlikimo, tiek netesybų vienu metu (CK 6.258 straipsnis). Netgi tokiu atveju kreditoriaus teisė reikalauti nepiniginės prievolės įvykdymo natūra nėra absoliuti. CK 6.213 straipsnio 2 dalyje yra pateiktas sąrašas atvejų, kada kreditorius negali pasinaudoti šia savo teise. Minėta teisės norma numato, kad yra draudžiama reikalauti iš skolininko realaus prievolės įvykdymo, jeigu to neįmanoma padaryti teisiškai arba faktiškai, jeigu realus jos prievolės įvykdymas labai apsunkintų skolininko padėtį arba šiam brangiai kainuotų, jeigu kreditorius gali protingai gauti įvykdymą iš kito šaltinio arba jeigu jis, sužinojęs (arba po to, kai turėjo sužinoti) apie prievolės neįvykdymą per protingą terminą nepareikalavo jos įvykdyti. Taip pat negalima reikalauti įvykdyti natūra prievolės, kuri yra grynai asmeninio pobūdžio. Šie apribojimai grindžiami CK 1.5 straipsnyje įtvirtintais teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais. Apibendrinant, darytina išvada, kad galiojantis CK prievolės įvykdymo natūra atžvilgiu prioritetą teikia piniginei kompensacijai. R. Balčikonis teisingai pastebi, jog rinkos ekonomikos sąlygomis realaus prievolės įvykdymo principo reikšmė privatinėje teisėje mažėja, kadangi kreditoriaus interesas visiškai patenkinamas taikant nuostolių atlyginimo institutą.¹⁷

Įstatymas reikalauja ne tik faktiškai įvykdyti sutartines prievoles, bet taip pat įpareigoja jas atlikti tinkamai. Reikalavimas tiksliai įvykdyti prievolę („*entire performance rule*“ arba „*perfect tender rule*“) klasikinėje sutarčių teisėje laikomas pagrindiniu sutartinių prievolių vykdymo principu.¹⁸ Tinkamas prievolės įvykdymas reiškia, kad skolininko veiksmai vykdant sutartinius įsipareigojimus turi tiksliai atitikti sutartyje numatytas sąlygas („*performance must be*

¹⁷ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 25.

¹⁸ Elliott C. and Quinn F. Contract Law. 6th edition. 2007. P 273.

precise and exact“).¹⁹ Kitaip tariant, tinkamas sutarties įvykdymas yra toks, kuris atitinka reikalavimus keliamus sutarties objektui, sutarties įvykdymo būdai, vietai, terminui, kiekiui bei kokybei, ir nėra jokių sutarties įvykdymo trūkumų. Šių įstatyme bei sutartyje įtvirtintų, sutarties vykdymui keliamų reikalavimų praktinė ir teisinė reikšmė pasireiškia tuo, kad kreditorius yra garantuotas, jog absoliučiai bus patenkinti jo poreikiai bei interesai, kurių jis siekė sudarydamas sutartį su skolininku.²⁰ Taigi, visiškai logiškas R. Balčikonio pateiktas apibrėžimas, pagal kurį tinkamas sutarties įvykdymas suprantamas kaip skolininko veiksmai, kurie atitinka kreditoriaus keliamus reikalavimus.²¹ Kokie veiksmai siekiant sutarties įgyvendinimo konkrečiu atveju laikomi tinkamais yra fakto klausimas, atsakymas į kurį priklauso nuo reikalavimų, keliamų skolininko veiksams pobūdžio bei jų apimties nustatymo. Todėl CK 6.38 straipsnis, įtvirtinantis tinkamo sutarties įvykdymo principą, šio principo turinio neatskleidžia, o tik pateikia nuorodas į šaltinius, kuriuose gali būti nustatyti reikalavimai tinkamam sutarties įvykdymui. Tokius reikalavimus gali numatyti įstatymas, sutartis, teisės principai, papročiai ar netgi profesinės etikos taisyklės. CK Šeštosios knygos III skyriaus pirmajame skirsnyje išdėstytos teisės normos įtvirtina pagrindinius imperatyvus tinkamam sutarties įvykdymui. Čia nustatomi bendri reikalavimai tinkamam prievolės dalykui ir būdai (CK 6.39 straipsnis), prievolės įvykdymo kokybei (CK 6.41 straipsnis), vietai bei terminui (CK 6.52, 6.53 straipsniai), taip pat nurodoma, koks asmuo laikomas tinkamu kreditoriumi (CK 6.44, 6.45, 6.47 straipsniai) bei tinkamu skolininku (CK 6.48, 6.50, 6.51 straipsniai). Pažymėtina, kad šie įstatyme numatyti reikalavimai daugiausiai yra dispozityvaus pobūdžio, todėl šalys sutartyje gali numatyti ir kitokius reikalavimus. Kaip nurodoma CK komentare, sutarties įvykdymui keliami reikalavimai gali būti vadinami tinkamo sutarties įgyvendinimo sąlygomis. Skolininko veiksmai pripažįstami atliktais tinkamai ir sutartis laikoma įvykdyta be trūkumų tik tuomet, jeigu tenkinamos visos sutarties įvykdymui keliamos sąlygos. Jeigu bent viena iš šių sąlygų pažeidžiama, prievolė laikoma įvykdyta netinkamai.²²

Analizuojant realaus ir tinkamo sutarties įvykdymo principų santykį pastebėtina, kad mokslininkų nuomonės šiuo klausimu išsiskiria. Teisinėje literatūroje dažnai išsakoma nuomonė, kad kiekvienas tinkamas prievolės įvykdymas kartu suponuoja ir realų jos įvykdymą. Tačiau kartu pabrėžiama, jog ne visada realus prievolės įvykdymas kartu reiškia ir tai, kad sutartis yra įvykdyta tinkamai. Skolininkas gali faktiškai atlikti sutartyje numatytus veiksmus, tačiau

¹⁹ Stone R. *The Modern Law of Contract*. 6th edition. 2005. P. 415.

²⁰ *Civilinė teisė: vadovėlis* (atsakingas redaktorius V. Staskonis). Kaunas : Vajusta, 1997. P. 416.

²¹ Balčikonis R. *Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S)*. Vilnius: 2004. P. 30.

²² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. *Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas*. Vilnius: Justitia, 2003. P. 70.

nukrypdamas nuo sutartyje numatytų sąlygų, pavyzdžiui prievolė gali būti įvykdyta, tačiau pavėluotai. Tokiu atveju ji nebus laikoma tinkamai įvykdyta.²³ Kiti autoriai, priešingai, teigia, kad tinkamas prievolės įvykdymas patenka į realų prievolės įvykdymą.²⁴ Tuo tarpu R. Balčikonis laikosi pozicijos, kad minėti du principai yra savarankiški, bet pripažįsta, kad jie priklauso vienas nuo kito. Pasak pastarojo autoriaus, „sutartis negali būti įvykdyta tinkamai, jeigu ji nebus įvykdyta *in nature*, tačiau jeigu sutartis įvykdyta netinkamai, tai dar nereiškia, kad ji negalėjo būti įvykdyta *in nature*“.²⁵ Pritariame nuomonei, kad realus sutarties įvykdymas ir tinkamas sutarties įvykdymas yra neatsiejami principai, kurie papildo vienas kitą. Realaus sutarties įvykdymo principo pagalba nustatoma, ar buvo atlikti veiksmai, sudarantys prievolės dalyką, tai yra ar sutartis buvo įvykdyta *in nature*. Tinkamo įvykdymo principas leidžia įvertinti faktiškai atliktus skolininko veiksmus kokybiniu požiūriu – kaip jie atitinka sutarties reikalavimus. Todėl skolininko veiksmai visada turi būti vertinami šių dviejų principų aspektu. Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad sutartis laikoma įvykdyta tada, kai tenkinami abu šie reikalavimai: (i) sutartis yra įvykdyta *in nature* ir (ii) sutartis yra įvykdyta tinkamai. Jeigu sutartis neįvykdoma *in nature* arba jeigu, nors įvykdoma *in nature*, tačiau ji įvykdoma netinkamai, sutartis laikoma neįvykdyta.

2.2. Sutarties neįvykdymo samprata tarptautinėje privatinėje ir Lietuvos sutarčių teisėje

Oficialus sąvokos „*sutarties neįvykdymas*“ apibrėžimas pateikiamas CK 6.205 straipsnyje, kuriame nustatyta, jog „sutarties neįvykdymu laikomos bet kokios iš sutarties atsiradusios prievolės neįvykdymas, įskaitant netinkamą įvykdymą ir įvykdymo termino praleidimą.“ Taigi, remiantis minėta teisės norma, sutarties neįvykdymu įvardijamas tiek visiškas sutartimi prisiimtų įsipareigojimų neįvykdymas, tiek bet kuris kitas sutarties vykdymo trūkumas, įskaitant sutarties įvykdymo termino praleidimą.

Civilinis kodeksas yra vientisas teisės aktas, todėl jame įtvirtintos sąvokos turi būti vartojamos vienodai ir nuosekliai. Tačiau analizuojant CK nuostatas pastebėtina, kad terminas

²³ Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004. P. 28.

²⁴ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 33.

²⁵ Ten pat. P. 34.

„*sutarties neįvykdymas*“ įstatyme vartojamas dviem skirtingomis reikšmėmis.²⁶ Vienu atveju šis terminas suprantamas plačiai, tai yra, apima visišką prievolės neįvykdymą, netinkamą jos įvykdymą bei prievolės įvykdymo termino praleidimą, kaip tai nurodyta minėtame CK 6.205 straipsnyje. Plačiąją prasme šia sąvoka taip pat vartojama ir CK 6.217 straipsnio 2 dalies 4 – 5 punktuose, kuriuose numatyta, jog „nustatant, ar sutarties pažeidimas yra esminis, ar ne, turi būti atsižvelgiama į tai, ar neįvykdymas duoda pagrindą nukentėjusiai šaliai nesitikėti, kad sutartis bus įvykdyta ateityje, o taip pat į tai, ar sutarties neįvykdžiusi šalis, kuri rengėsi įvykdyti ar vykdė sutartį, patirtų labai didelių nuostolių, jeigu sutartis būtų nutraukta. Kitais atvejais CK sąvoka „*sutarties neįvykdymas*“ vartojama siaurąja prasme – tai yra šia sąvoka įvardijamas tik sutarties neįvykdymas *in nature*. Pavyzdžiui, CK 6.60 straipsnis reglamentuoja situaciją, kai skolininkas *neįvykdo* pareigos perduoti individualiais požymiais apibūdintą daiktą, CK 6.62 straipsnis nustato kreditoriaus teises, kai skolininkas *neįvykdo* prievolės atlikti tam tikrą darbą, o CK 6.63 straipsnio 1 dalyje išskirta, kad sutartyje numatytų sąlygų *neįvykdymas* laikomas sutarties pažeidimu. Toks nenuoseklus sąvokos „*sutarties neįvykdymas*“ vartojamas apsunkina CK normų aiškinimą bei jų tinkamą taikymą praktikoje. Pavyzdžiui, kyla klausimas, kaip turėtų būti aiškinama CK 6.209 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatyta, kad „jeigu sutartis neįvykdyta, nekentėjusioji šalis gali raštu nustatyti protingą papildomą terminą sutarčiai įvykdyti ir pranešti apie tai kitai šaliai“, arba CK 6.211 straipsnis, kuris numato, jog „sutarties sąlygos, kurios panaikina ar apriboja šalies atsakomybę už sutarties neįvykdymą <...> negalioja“.²⁷ V. Mikelėno teigimu, CK 6.209 straipsnyje vartojama sąvoka „*sutarties neįvykdymas*“ turėtų būti aiškinama siaurai, kadangi analizuojama norma reglamentuoja konkretų pažeidimą. Minėtas autorius nurodo, kad „šiuo atveju kalbama ne apie įvykdymo trūkumą šalinimą“ ir pažymi, kad „būdamas praleistas terminas negali vėl atsirasti, tai yra, termino praleidimas yra negrįžtamas“.²⁸ Dėl CK 6.211 straipsnio turinio CK komentaras nepateikia jokių pasiūlymų, tačiau kaip nurodo R. Balčikonis, sistemiškai aiškinant šį straipsnį kartu su CK 6.205 straipsniu bei atsižvelgiant į minėto straipsnio priėmimo istoriją, darytina išvada, kad šioje teisės normoje vartojama sąvoka „*sutarties neįvykdymas*“ vis dėlto apima visas sutarties neįvykdymo formas – tiek visišką sutarties neįvykdymą, tiek netinkamą jos įvykdymą, tiek įvykdymo termino praleidimą.²⁹

²⁶ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 84.

²⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

²⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 279.

²⁹ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 86.

R. Balčikonis, analizuodamas tokio CK vartojamų terminų neatitikimo priežastis, nurodo, kad minėtų sąvokų netikslumas greičiausiai yra nulemtas nesuderintos Vokietijos civilinio kodekso bei UNIDROIT Principų recepcijos. Jis teigia, kad CK dar yra likę normų, atkartojančių galiojusio 1964 metų CK nuostatas, kurios buvo perimtos iš Vokietijos civilinio kodekso, galiojusio iki 2002 metų sausio 1 dienos pakeitimų. Tuo tarpu, rengiant naujojo CK Šeštosios knygos II dalį „Sutarčių teisė“, nemažai nuostatų nukopijuota iš UNIDROIT Principų. Siekiant atskleisti tikrąją Lietuvos sutarčių teisės normų esmę, minėtas autorius siūlo atsižvelgti į šių nuostatų pirmtaką – UNIDROIT Principų nuostatas bei remtis šio tarptautinio dokumento aiškinimo praktika.³⁰

Sutarties neįvykdymui reglamentuoti UNIDROIT Principuose yra skirtas 7 skyrius, pavadinimu „Neįvykdymas“ („*Non-performance*“). Ši skyrių sudaro keturi poskyriai: „*Bendros neįvykdymo nuostatos*“ („*Non-performance in general*“), „*Teisė reikalauti įvykdymo*“ („*Right to performance*“), „*Nutraukimas*“ („*Termination*“) bei „*Nuostoliai*“ („*Damages*“).³¹ „Sutarties neįvykdymo“ sąvoka pateikiama UNIDROIT Principų 7.1.1. straipsnyje. Šiame straipsnyje „*sutarties neįvykdymui*“ apibrėžti vartojamas terminas „*non-performance*“, kuris, kaip nurodoma oficialiame UNIDROIT Principų komentare, apima visišką sutarties neįvykdymą („*complete failure to perform*“) bei visas netinkamo sutarties įvykdymo formas („*defective performance*“), įskaitant pavėluotą sutarties įvykdymą („*late performance*“).³² Taigi, UNIDROIT Principuose sąvoka „*non-performance*“ reiškia sutarties neįvykdymą plačiąja prasme. Pažymėtina, kad ši sąvoka visame dokumento tekste vartojama nuosekliai ir vienodai.

Tarptautinei privatinei materialinei teisei nauja vieningo sutarties neįvykdymo („*non-performance*“) koncepcija UNIDROIT Principuose buvo įtvirtinta neatsitiktinai. Rengiant analizuojamą tarptautinį dokumentą buvo siekiama mažiausiai dviejų tikslų: 1) nustatyti vienodą teisinį reguliavimą visoms sutarties pažeidimų rūšims, 2) užtikrinti vienodą teisinį režimą pateisinamam („*excused non-performance*“), ir nepateisinamam sutarties neįvykdymui („*non-excused non-performance*“). Be to, buvo atsižvelgta į germanų teisės tradicijos atstovų patirtį. Vokietijos civilinis kodeksas pripažino net keletą skirtingų sutarties pažeidimo rūšių: 1) negalimumą įvykdyti sutarties („*impossibility to perform*“), 2) įvykdymo termino praleidimą („*delay*“) ir 3) netinkamą įvykdymą („*malperformance*“), bei su šiomis pažeidimo rūšimis siejo skirtingas pasekmes. To pasekoje buvo labai apsunkintas šių teisės normų taikymas. Neigiami

³⁰ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 87.

³¹ Rosett A. UNIDROIT Principles and Harmonization of International Commercial Law: Focus on Chapter Seven // <http://www.unidroit.org/english/publications/review/articles/1997-3.htm>

³² UNIDROIT principles of international commercial contracts. Rome. 2004 //

<http://www.jus.uio.no/lm/unidroit.international.commercial.contracts.principles.1994.commented/7.3.1.html>

Vokietijos civilinio kodekso taikymo praktikos vertinimai didžia dalimi ir lėmė vieningos „*sutarties neįvykdymo*“ („*non-performance*“) sąvokos įtvirtinimą UNIDROIT Principuose įtaka.³³

Atsižvelgiant į tai, jog CK Šeštosios knygos II dalies „Sutarčių teisė“ nuostatos yra UNIDROIT Principų recepcija, konstatuotina, kad CK vartojamas terminas „*sutarties neįvykdymas*“ taip pat turėtų būti aiškinamas plečiamai, išskyrus tuos atvejus, kai įstatyme tiesiogiai nurodoma, kad ši sąvoka apima tik sutarties neįvykdymą *in nature* arba kai tokią išvadą lemia sutarties neįvykdymo pobūdis.

Sutartinių įsipareigojimų tinkamas įvykdymas suponuoja tai, kad baigiasi iš sutarties atsiradusios prievolės (CK 6.123 straipsnis). Tačiau CK numato ir keletą išimčių iš šios bendros taisyklės, kai prievolė laikoma pasibaigusia, nors pati sutartis ir nėra įvykdyta. Pavyzdžiui, CK tiesiogiai įtvirtina, kad nenugalima jėga (*force majeure*) yra sutartinių prievolių pasibaigimo ir atleidimo nuo atsakomybės už sutarties neįvykdymą pagrindas.³⁴ Įstatymas taip pat nustato, kad šalis negali remtis kitos šalies neįvykdymu, jeigu prievolės negalima įvykdyti dėl jos pačios kaltų veiksmų ar neveikimo (CK 6.206 straipsnis). Vadinasi, sutartis gali būti neįvykdyta tiek dėl pateisinamų, tiek dėl nepateisinamų priežasčių. Nepateisinamas sutarties neįvykdymas yra ne kas kita kaip sutarties pažeidimas, dėl kurio šaliai kyla civilinė atsakomybė. Tuo tarpu, sutarties neįvykdymas dėl pateisinamų priežasčių nelaikomas sutarties pažeidimu.³⁵

Teisinėje literatūroje pripažįstama, kad dažniausiai sutarties neįvykdymas ar netinkamas jos įvykdymas lems ir jos pažeidimą.³⁶ Atlikus CK normų sisteminę analizę, galima išskirti šiuos atvejus, kada sutarties neįvykdymas laikomas pateisinamu: 1) jeigu sutartis neįvykdoma dėl aplinkybių, kurių sutarties neįvykdžiusi šalis negalėjo kontroliuoti ir protingai numatyti sutarties sudarymo metu bei negalėjo užkirsti kelio šių aplinkybių ar jų padarinių atsiradimui (*force majeure*) (CK 6.212 straipsnis); 2) jeigu sutartis neįvykdyta dėl kitos šalies veiksmų (neveikimo) arba kitokio įvykio, kurio rizika tenka ne šiai šaliai (CK 6.206 straipsnis); 3) jeigu sutartis neįvykdoma ne dėl skolininko kaltės (CK 6.248 straipsnis, CK 6.256 straipsnio 2 dalis).³⁷ Šis sutarties neįvykdymą pateisinančių priežasčių sąrašas yra baigtinis.

Tokia „*sutarties neįvykdymo*“ samprata yra analogiška UNIDROIT Principuose įtvirtintai sutarties neįvykdymo koncepcijai, pagal kurią sąvoka „*neįvykdymas*“ („*non-*

³³ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 91.

³⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. CK 6.127 straipsnis.

³⁵ Mikelėnas V. Sutarčių teisė: bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996. P. 467.

³⁶ Treitel G. The Law of Contract. 11th edition. 2003. P. 759.

³⁷ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 84.

performance“), apibrėžiamas ir pateisinamas („*excused non-performance*“), ir nepateisinamas („*non-excused non-performance*“) sutartinių įsipareigojimų neįvykdymas. Kaip nurodo UNIDROIT Principų komentatoriai, „*neįvykdymas*“ gali būti pateisinamas mažiausiai dėl dviejų pagrindinių priežasčių: 1) dėl kontrahento veiksmų (UNIDROIT Principų 7.1.2. straipsnis); 2) dėl nenumatytų pašalinių aplinkybių (Principų 7.1.7. straipsnis).³⁸

Sutarties neįvykdymo atvejų skirstymas į pateisinamus ir nepateisinamus sutarčių teisės doktrinoje yra reikšmingas diferencijuojant nukentėjusios šalies gynybos būdus. Įstatyme numatytų sutarties neįvykdymą pateisinančių aplinkybių egzistavimas panaikina sutarties neįvykdžiusios šalies civilinę atsakomybę ir atima iš nukentėjusios šalies galimybę reikalauti nuostolių atlyginimo, tačiau nukentėjusiajai šaliai paliekama galimybė imtis kitų teisinės gynybos priemonių, kurios nelaikomos civiline atsakomybe.³⁹ Taigi, nukentėjusioji šalis turi teisę nutraukti sutartį netgi tais atvejais, kai dėl sutarties neįvykdymo nėra kitos šalies kaltės. UNIDROIT Principų komentare taip pat pažymima, šalis, kurios atžvilgiu sutartis nėra įvykdyta, turi neginčijamą teisę nutraukti tokią sutartį, nepaisant to, ar sutartis neįvykdyta dėl pateisinamų ar dėl nepateisinamų priežasčių.⁴⁰ Tiesa, Lietuvos sutarčių teisėje tokia teisė kreditoriui suteikiama tik tuo atveju, kai skolininkas negali įvykdyti prievolės dėl nenugalimos jėgos.⁴¹ Šalis, dėl kurios kaltės kontrahentas neįvykdė sutarties, negali ne tik remtis sutarties neįvykdymu, bet ir jos nutraukti.⁴²

Atsižvelgiant į tai, jog kreditoriui numatyta galimybė nutraukti sutartį tiek dėl sutarties pažeidimo, tiek esant pateisinamam sutarties neįvykdymui, kai prie šio juridinio fakto – sutarties neįvykdymo – atsiradimo skolininkas savo veiksmais neprisidėjo, visiškai pagrįstas R. Balčikonio pateiktas sutarties neįvykdymo apibrėžimas, pagal kurį sąvoka „*sutarties neįvykdymas*“ reiškia objektyvų faktą, kai kreditorius negauna tos naudos, kurios jis tikėjosi gauti sudarydamas sutartį, neatsižvelgiant į tokį rezultatą nulėmusiais aplinkybėmis.⁴³

Sutarties neįvykdymas gali būti įvardijamas kaip dažniausiai taikomas sutarties nutraukimo pagrindas. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, konstatuotina, kad bet koks

³⁸ UNIDROIT principles of international commercial contracts. Rome. 2004 //

<http://www.jus.uio.no/lm/unidroit.international.commercial.contracts.principles.1994.commented/7.3.1.html>

³⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 285.

⁴⁰ UNIDROIT principles of international commercial contracts. Rome. 2004 //

<http://www.jus.uio.no/lm/unidroit.international.commercial.contracts.principles.1994.commented/7.3.1.html>

⁴¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.212 str. 4 d.

⁴² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 274.

⁴³ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 84

sutarties neįvykdymas ar netinkamas jos įvykdymas duoda pagrindą nukentėjusiajai šaliai nutraukti sudarytą sutartį.

Sutarties nutraukimas šiuolaikinėje sutarčių teisėje laikomas viena griežčiausių sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo pasekmių, todėl šio teisinės gynybos būdo taikymas pateisinamas tik tuomet, kai kitos priemonės nėra pakankamos pažeistų teisių pusiausvyrai atkurti.⁴⁴

3. SUTARTIES NUTRAUKIMO BŪDAI

Teisinėje literatūroje pripažįstama, kad sutarties nutraukimo pagrindų ir tvarkos reglamentavimas yra viena iš svarbiausių, tačiau kartu ir viena iš sudėtingiausių civilinės teisės problemų. Sunkumų iškyla, nes šioje situacijoje susiduria pagrindiniai sutarčių teisės principai: *pacta sunt servanda* (lot. „sutarties privaloma laikytis“), *rebus sic stantibus* (lot. „sutartis išlieka įpareigojanti, jeigu po jos sudarymo „aplinkybės, turinčios įtakos sutartinių įsipareigojimų vykdymui, iš esmės nepasikeičia“) bei *impossibilium nulla obligatio* (lot. „niekas negali įsipareigoti įvykdyti neįmanomą“). Sutarties nutraukimo teisiniu reguliavimu turi būti rastas kompromisas tarp šių teisės principų. Be to, turi būti užkirtas kelias galimam šalių piktnaudžiavimui, siekiant nepagrįstai nutraukti sutartį, ir atsižvelgta į sutartį pažeidusios šalies interesus bei investicijas ruošiantis sutarties įvykdymui.

Įvairiose teisės sistemose sutarties nutraukimo problema sprendžiama derinant šiuos du principus:⁴⁵

- 1) nustatant įstatyme galimus sutarties nutraukimo būdus ir
- 2) *a priori* išskiriant arba neišskiriant galimus sutarties nutraukimo pagrindus.

Vienų valstybių teisėje (Prancūzijoje, Italijoje) sutarties nutraukimas priskiriamas išimtinai teismo kompetencijai. Manoma, kad būtent teismas kiekvienu konkrečiu atveju gali geriausiai įvertinti priešingus šalių interesus. Kitose valstybėse (Vokietijoje, Šveicarijoje, taip pat bendrosios teisės tradicijos valstybėse), siekiant efektyvesnio ekonominių išteklių panaudojimo, nukentėjusiajai šaliai leidžiama vienašališkai savo pranešimu nutraukti sutartį. Taip pat galimas išankstinis potencialių sutarties pažeidimų įvardijimas įstatyme (Austrija, Graikija, Vokietijos

⁴⁴ Drobniġ U. General Principles of European Contract Law. Petar Sarcevic & Paul Volken eds., International Sale of Goods: Dubrovnik Lectures, Oceana (1986), Ch. 9, 305-332 // <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/drobniġ.html>

⁴⁵ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 11.

CK redakcija iki 2002-01-01 pakeitimo) arba vertinamojo „*esminio sutarties pažeidimo (neįvykdymo)*“ kriterijaus įvedimas (Olandija, bendrosios teisės tradicijos valstybės).⁴⁶ Nepaisant šių formalių teisės sistemų skirtumų visos pagrindinės teisės sistemos turi vieną bendrybę – norint nutraukti sutartį pažeidimas (neįvykdymas) turi būti tam tikro svarbumo („*the default attains a certain minimum degree of seriousness*“).⁴⁷

Atsižvelgiant į tai, kad tarptautinė privatinė materialinė teisė pasuko tarptautinės komercinės teisės derinimo link, taip pat palyginus 1980 metų Jungtinių Tautų Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių 25 straipsnio „*Esminis pažeidimas*“ („*Fundamental breach*“), Europos Sutarčių teisės principų 8:103 straipsnio „*Esminis neįvykdymas*“ („*Fundamental Non-Performance*“) ir UNIDROIT Principų 7.3.1. straipsnio „*Esminis neįvykdymas*“ („*Fundamental non-performance*“) nuostatas, darytina išvada, kad tarptautinėje privatinėje teisėje įsitvirtino vienašališko sutarties nutraukimo, esant esminiam sutarties pažeidimui (neįvykdymui), modelis.⁴⁸ UNIDROIT Principų nuostatos, reglamentuojančios sutarties neįvykdymą ir jos nutraukimą, kaip jau minėta, buvo inkorporuotos į naująjį CK, todėl minėtame tarptautiniame dokumente įtvirtintas sutarčių nutraukimo reglamentavimo modelis atsispindi ir Lietuvos sutarčių teisėje.

Lietuvoje sutartinių santykių pasibaigimo pagrindus ir tvarką reglamentuoja CK Šeštosios knygos XVIII skyrius „Sutarčių pabaiga“. Sutarties neįvykdymas, kaip minėta, yra dažniausiai taikomas sutarties nutraukimo pagrindas. Nukentėjusiajai šaliai įstatymas leidžia ginti savo teises nutraukiant sutartinius santykius sutartį tiek esant skolininko kaltei dėl sutarties neįvykdymo, tiek jos neesant. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad CK taip pat numato keletą specialiųjų sutarties nutraukimo taisyklių, kai galimybė nutraukti sutartį apskritai nesiejama su sutarties neįvykdymu.

CK 6.217 straipsnis laikytinas bendrąja sutarties nutraukimą reglamentuojančia teisės norma. Sekdamas UNIDROIT Principais, šis straipsnis į Lietuvos civilinės teisės sistemą įvedė naują „*esminio sutarties pažeidimo*“ kriterijų, kurio dėka sutarties šalys pačios turi galimybę įvertinti padaryto sutarties pažeidimo sunkumą ir, esant šiame straipsnyje numatytiems pagrindams, vienašališkai nutraukti sutartį nesikreipdamos į teismą. Vienašališko sutarties nutraukimo įgyvendinimo tvarką nustato CK 6.218 straipsnis. Be šių dviejų bendrųjų sutarties nutraukimą reglamentuojančių teisės normų, CK yra ir specialiųjų nuostatų, kurios

⁴⁶ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 11.

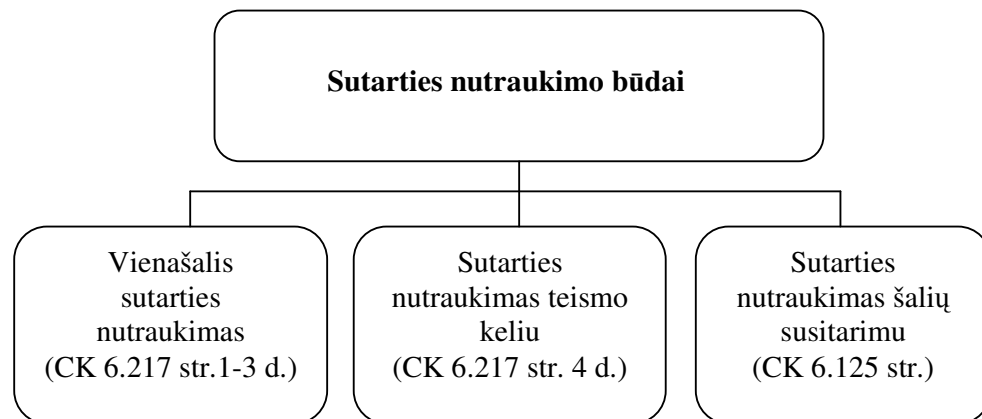
⁴⁷ International Encyclopedia of Comparative Law. Vol. VII. Contracts in General. P. 126.

⁴⁸ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 11.

reglamentuoja atskirų sutarčių rūšių nutraukimo pagrindus, tvarką bei ypatumus. Sutarčių teisės doktrinoje šalis taip pat pripažįstama galimybe bet kada nutraukti sutartį tarpusavio susitarimu. Ši šalių teisė grindžiama sutarties laisvės principu, kuriuo remiantis šalys turi teisę ne tik laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei pareigas, bet taip pat sudaryti ir CK nenumatytas sutartis, neprieštaraujančias imperatyvioms teisės normoms (CK 6.156 straipsnis). Kitaip tariant, sutarties laisvės principas įgalina šalis ne tik susitarti dėl sutartinių santykių sukūrimo, bet taip pat leidžia šalių susitarimu juos panaikinti.⁴⁹ Galiausiai, CK numatyta keletas atvejų, kai sutartis gali būti nutraukta tik pareiškus ieškinį teisme.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, galima išskirti šiuos CK numatytus sutarties nutraukimo būdus (žr. lentelę Nr. 1):

Lentelė Nr. 1
Sutarties nutraukimo būdai

3.1. Vienašalis sutarties nutraukimas

Vienašalis sutarties nutraukimas – tai savigynos priemonė, kuri suteikia šaliai galimybę nutraukti sutartinius santykius nesikreipiant į teismą. Šis sutarties nutraukimo būdas, kaip pažymima CK komentare, neatitinka nei civilinės apyvartos interesų, nei sutarčių laisvės principo, todėl CK 6.125 straipsnio 2 dalyje imperatyviai nustatyta, jog vienašališkai prievolė

⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 165.

gali baigtis tik įstatyme ar sutartyje numatytais atvejais.⁵⁰ Vienašalio sutarties nutraukimo išimtinį pobūdį pripažįsta ir teismų praktika. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, jog „šalies teisė vienašališkai nutraukti sutartį negali būti absoliuti ir neginčytina, ji turi būti aiškinama ir vertinama, atsižvelgiant į šalių interesų pusiausvyros, sutarties privalomumo principus“.⁵¹ Civilinėje byloje „J. Z. v. UAB „Baldras“, bylos Nr. 3K-P-346/2004, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad „būtina užtikrinti sutartinių teisinių santykių stabilumą, nes nuo to priklauso sutartinių santykių šalių subjektinių teisių apsauga, asmenų tikrumas dėl jų teisinio saugumo, teisinės padėties apibrėžtumo. Net ir sutarties pažeidimo atveju turi būti dedamos maksimalios pastangos sutarčiai išsaugoti“.⁵² Taigi, galiojantys įstatymai bei sutarties privalomumas riboja vienašalę iniciatyvą nutraukti sutartinius santykius. Šis sutarties nutraukimo būdas gali būti taikomas tik išimtiniais atvejais.

Atlikus CK sutarčių teisės normų sisteminę analizę bei išnagrinėjus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką šiuo klausimu, galima išskirti šiuos vienašalio sutarties nutraukimo atvejus:

- 1) esant esminiam sutarties pažeidimui (CK 6.217 straipsnio 1 – 2 dalys);
- 2) pasibaigus papildomai nustatytam prievolės įvykdymo terminui, jeigu sutarties pažeidimas pasireiškia termino praleidimu ir sutarties įvykdymas nepraranda prasmės po termino praleidimo (CK 6.209 straipsnis, CK 6.217 straipsnio 3 dalis);
- 3) šalių susitarimu numatytais atvejais (CK 6.217 straipsnio 5 dalis);
- 4) kitais įstatyme numatytais atvejais (CK 6.212 straipsnio 4 dalis, CK 6.363, 6.390, 6.609, 6.642 straipsniai).

3.1.1. Vienašalis sutarties nutraukimas dėl esminio sutarties pažeidimo

Vienašalis sutarties nutraukimas kaip nukentėjusios šalies interesų savigynos priemonė, visų pirmausia, įstatymų leidėjo yra įtvirtinta ir laikoma adekvačia reakcija į sutartį pažeidusios šalies elgesį, pasireiškusį esminiu sutarties pažeidimu. „*Esminio sutarties pažeidimo*“ institutas, kaip minėta, yra naujas Lietuvos sutarčių teisėje. Šio kriterijaus dėka sutarties šalys turi galimybę pačios įvertinti padaryto sutarties pažeidimo sunkumą ir, nustačius įstatymo numatytas

⁵⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 165.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003-10-01 nutartis, priimta civilinėje byloje „V. Kernevičiaus firma „Kervita“ v. UAB „Gedimex“, bylos Nr. 3K-3-905/2003.

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-29 nutarimas, priimtas civilinėje byloje „J. Z. v. UAB „Baldras“, bylos Nr. 3K-P-346/2004.

aplinkybes, vienašališkai nutraukti sutartį nesikreipdamos į teismą. Sutarčių teisės doktrinoje pripažįstama, kad „*esminis sutarties pažeidimas*“ yra dažniausiai taikomas sutarties nutraukimo pagrindas.⁵³

CK 6.217 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „šalis gali nutraukti sutartį, jeigu kita šalis sutarties neįvykdo ar netinkamai įvykdo ir tai yra esminis sutarties pažeidimas.“ Pirmasis aspektas, į kurį būtina atkreipti dėmesį analizuojant šį vienašalio sutarties nutraukimo atvejį, yra tai, kad CK 6.217 straipsnio 1 dalyje vienas po kito vartojami terminai „*sutarties neįvykdymas*“ ir „*netinkamas įvykdymas*“. Tokia įstatymo formuluotė sudaro prielaidas neteisingam šios nuostatos aiškinimui bei gali turėti neigiamos įtakos praktiniam šalies bandymui vienašališkai nutraukti sutartį. Terminų „*sutarties neįvykdymas*“ ir „*sutarties netinkamas įvykdymas*“ išskyrimas suponuoja išvadą, kad CK 6.217 straipsnio 1 dalyje sąvoka „*sutarties neįvykdymas*“ vartotina siaurąja prasme, tai yra, kaip apimanti tik sutarties neįvykdymą *in nature*. To pasekoje, gali susiformuoti klaidingas požiūris, kad CK 6.217 straipsnio 1 dalis neapima vieno iš galimų sutarties neįvykdymo atvejų – sutarties įvykdymo termino praleidimo. Dar daugiau neaiškumo sukelia CK 6.217 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas reikalavimas nukentėjusiajai šaliai prieš nutraukiant sutartį nustatyti skolininkui papildomą terminą prievolės įvykdymui tuo atveju, kai sutarties neįvykdymas pasireiškia termino praleidimu. Netikslus terminologijos vartojimas CK 6.217 straipsnio 1 dalyje sudaro prielaidas nepagrįstai išvadai, kad norinti vienašališkai nutraukti sutartį dėl jos įvykdymo termino praleidimo, nukentėjusioji šalis visada privalo nustatyti kontrahentui papildomą terminą sutarties įvykdymui. Remiantis minėtu aiškinimu, šio imperatyvo nukentėjusioji šalis privalėtų laikytis netgi tada, kai termino praleidimas turi esminės reikšmės sutarties vykdymui.

Siekiant surasti atsakymą į iškilusią problemą, tikslinga remtis sisteminiu UNIDROIT Principų aiškinimu.⁵⁴ Palyginus CK 6.217 straipsnį su UNIDROIT Principų 7.3.1 straipsniu bei atsižvelgus į CK komentatorių pastabas, galima teigti, kad CK 6.217 straipsnio 1 – 3 dalys atkartoja nurodyto UNIDROIT Principų straipsnio nuostatas. UNIDROIT Principuose bendrosios sutarties neįvykdymo normos ir normos, reglamentuojančios sutarties nutraukimą, yra išdėstytos tame pačiame skyriuje. Tai reiškia, kad UNIDROIT Principų 7.3.1 straipsnis „*Teisė nutraukti sutartį*“ („*Right to terminate the contract*“), reglamentuojantis vienašalį sutarties nutraukimą turi būti taikomas sistemiškai su UNIDROIT Principų 7.1.1 straipsniu, kuriame pateikiama sutarties neįvykdymo sąvoka. Apibendrinus minėtas nuostatas, darytina

⁵³ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 123.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 291.

išvada, kad remiantis UNIDROIT Principų 7.3.1 straipsniu, šaliai suteikiama teisė nutraukti sutartį bet kuriuo sutarties neįvykdymo atveju, tai yra, tiek esant visiškam sutarties neįvykdymui, tiek netinkamam jos įvykdymui, įskaitant ir tuos atvejus, kai sutartis įvykdoma suėjus sutartyje numatytam jos įvykdymo terminui. **Atsižvelgiant į tai, CK 6.217 straipsnio 1 dalis visada turėtų būti aiškinama kartu su CK 6.205 straipsniu. Tai leistų CK 6.217 straipsnyje vartojamą terminą „sutarties neįvykdymas“ suprasti tik plačiaja prasme.**⁵⁵ Pažymėtina, kad būtent tokios pozicijos laikosi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Civilinėje byloje „Kauno miesto savivaldybės valdyba v. Rimanto Jurgelionio firmos „Tastos statyba“ Kauno filialas“, bylos Nr. 3K-3-1477/2002, buvo išaiškinta jog 6.217 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas terminas „sutarties neįvykdymas“ turi būti suprantamas plačiąja prasme taip, kaip jis apibrėžtas CK 6.205 straipsnyje.⁵⁶ Taigi, nukentėjusioji šalis gali vienašališkai nutraukti sutartį CK 6.217 straipsnio 1 dalies pagrindu tiek visiško sutarties neįvykdymo, tiek bet kuriuo netinkamo jos įvykdymo, įskaitant ir sutarties įvykdymo termino praleidimą, atvejais. Nagrinėdamas civilinę bylą „R. Vižainiškis v. T. Mizarienė ir K. J. Mizaras, bylos Nr. 3K-3-261/2005, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad „termino praleidimas gali būti įvertintas kaip esminis sutarties pažeidimas, jei laikotarpiu po termino praleidimo tolesnis prievolės vykdymas praranda prasmę asmenims, kurių naudai yra atliekamas toks pavėluotas prievolės vykdymas.“⁵⁷ Tokiu atveju nukentėjusiajai šaliai leidžiama nutraukti sutartį nesilaikant CK 6.217 straipsnio 3 dalyje nustatytos išankstinio pranešimo apie numatomą vienašalį sutarties nutraukimą tvarkos. Priešinga minėtos nuostatos interpretacija nepagrįstai susiaurintų CK 6.217 straipsnio taikymo sritį, kadangi būtų sumažintas sutarties pažeidimų, kurie gali būti kvalifikuoti kaip esminiai pažeidimai, skaičius, tai yra, būtų eliminuotas vienas iš galimų sutarties pažeidimų – sutarties įvykdymo termino praleidimas.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, siūlytina pakoreguoti CK 6.217 straipsnio 1 dalies redakciją, įtraukiant į minėtos nuostatos tekstą dar vieną sutarties neįvykdymo atvejį – sutarties termino praleidimą, ir CK 6.217 straipsnio 1 dalį išdėstyti taip: „Šalis gali nutraukti sutartį, jeigu kita šalis sutarties neįvykdo, netinkamai įvykdo arba praleidžia sutarties įvykdymo terminą <...>“. Kitas galimas variantas yra apskritai atsisakyti sutarties neįvykdymo atvejų įvardijimo ir vartoti vieną bendrą „sutarties neįvykdymo“ terminą, kaip tai daroma UNIDROIT Principuose. Tuomet CK kodekso 6.217 straipsnio 1 dalį būtų galima išdėstyti taip: „Šalis gali nutraukti

⁵⁵ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 94.

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-12-04 nutartis, priimta civilinėje byloje „Kauno miesto savivaldybės valdyba v. Rimanto Jurgelionio firmos „Tastos statyba“ Kauno filialas“, bylos Nr. 3K-3-1477/2002.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-04-25 nutartis, priimta civilinėje byloje „R. Vižainiškis v. T. Mizarienė ir K. J. Mizaras, bylos Nr. 3K-3-261/2005.

sutartį, jeigu kita šalis sutarties neįvykdo <...>“. Šiuo atveju sutarties neįvykdymas, atsižvelgiant į CK 6.205 straipsnį turėtų būti aiškinamas plečiamai ir apimtų visus minėtame straipsnyje nurodytus sutarties neįvykdymo atvejus.

Kita 6.217 straipsnio 1 dalies ypatybė, dėl kurios sutarčių teisės doktrinoje kyla nemažai diskusijų, susijusi su minėtoje teisės normoje vartojamu terminu „*esminis sutarties pažeidimas*“. Minėta, kad Lietuvos CK 6.217 straipsnio 1 – 3 dalies nuostatos yra ne kas kita, kaip UNIDROIT Principų 7.3.1 straipsnio recepcija. Palyginus CK 6.217 straipsnį su UNIDROIT Principų 7.3.1 straipsniu, pastebėtina, kad UNIDROIT Principų 7.3.1. straipsnio 1 dalyje šalies teisė vienašališkai nutraukti sutartį siejama ne su „*esminiu sutarties pažeidimu*“, bet su „*esminiu sutarties neįvykdymu*“ („*fundamental non-performance*“). Remiantis UNIDROIT Principų 7.3.1 straipsniu, nukentėjusioji šalis turi galimybę nutraukti sutartį, jei kita šalis sutarties iš esmės neįvykdo.⁵⁸ Pažymėtina, kad sąvoka „*sutarties neįvykdymas*“ savo turiniu platesnė yra nei terminas „*sutarties pažeidimas*“, kadangi, kaip nurodo UNIDROIT Principų doktrina, ji apima tiek pateisinamo, tiek nepateisinamo sutarties neįvykdymo atvejus.⁵⁹ Tuo tarpu CK 6.217 straipsnio 1 dalyje, skirtingai nei Principų 7.3.1. straipsnio 1 dalyje, „*esminio sutarties neįvykdymo*“ („*fundamental non-performance*“) sąvoka buvo pakeista „*esminio sutarties pažeidimo*“ terminu. Norint vienašališkai nutraukti sutartį pagal CK 6.217 straipsnio 1 dalį, turi būti tenkinamos šios dvi sąlygos: 1) sutartis turi būti neįvykdyta ar netinkamai įvykdyta ir 2) šis neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas turi būti esminis sutarties pažeidimas. Toks įstatymo leidėjo sprendimas, o galbūt netgi UNIDROIT Principų vertimo į lietuvių kalbą klaida, kaip pastebi R. Balčikonis, gali nulemti netinkamą CK 6.217 straipsnio aiškinimą, dėl kurio užkertamas kelias nutraukti sutartį visais pateisinamo sutarties neįvykdymo atvejais.⁶⁰ Kaip pavyzdį minėtas autorius pateikia situaciją, kai šalis negali įvykdyti sutarties dėl *force majeure* aplinkybių ar kitos šalies veiksmų – tokiu atveju sutartis gali būti ir nepažeidžiama, nors ir neįvykdoma. Atsižvelgiant į išdėstytas pastabas, minėtas autorius siūlo CK 6.217 straipsnyje vartojamą terminą „*esminis sutarties pažeidimas*“ pakeisti terminu „*esminis sutarties neįvykdymas*“.⁶¹

Šis R. Balčikonio pateiktas pasiūlymas yra logiškas ir teisiškai pagrįstas, tačiau jis visiškai neatitinka Lietuvos teismų suformuotos CK 6.217 straipsnio taikymo praktikos.

⁵⁸ UNIDROIT principles of international commercial contracts. Rome. 2004 // <http://www.jus.uio.no/lm/unidroit.international.commercial.contracts.principles.1994.commented/7.3.1.html>

⁵⁹ Ten pat.

⁶⁰ Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą // Jurisprudencija, 2004, T. 51(43). P. 44.

⁶¹ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 91.

Paanalizavus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo poziciją šiuo klausimu, konstatuotina, kad šio teismo praktikoje šalies teisė vienašališkai nutraukti sutartį pagal CK 6.217 straipsnio 1 dalį siejama išimtinai su nepateisinamu sutarties neįvykdymu arba netinkamu jos įvykdymu. Kitaip tariant, nukentėjusioji šalis gali pasinaudoti vienašališku sutarties nutraukimu tik tais atvejais, kai kontrahentas sutartį iš esmės pažeidžia.⁶² Civilinėje byloje „Kauno miesto savivaldybės valdyba v. Rimanto Jurgelionio firmos „Tastos statyba“ Kauno filialas“, bylos Nr. 3K-3-1477/2002, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, jog „aiškinant CK 6.217 straipsnio 1 dalies normą, sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo faktas savaime nėra pagrindas nutraukti sutartį. Nustačius tam tikros iš sutarties atsiradusios prievolės neįvykdymą, kiekvienu atveju, kai keliamas sutarties nutraukimo klausimas, turi būti ištirta ir įvertinta, ar tai yra esminis sutarties pažeidimas“.⁶³ Taigi, jei sutartis neįvykdyta dėl priežasčių, už kurias sutarties neįvykdžiusi šalis nėra atsakinga, nukentėjusioji šalis negali remtis CK 6.217 straipsnio 1 dalimi, tačiau ji gali nutraukti sutartį remiantis kitais CK numatytais pagrindais (pavyzdžiui CK 6.212 straipsnio 4 dalimi).

Apibendrinus galima daryti išvadą, kad vienašalio sutarties nutraukimo dėl pateisinamo sutarties neįvykdymo atvejai nepatenka į CK 6.217 straipsnio taikymo sritį. Remiantis CK 6.217 straipsnio 1 dalyje numatytais pagrindais, nekentėjusioji šalis gali vienašališkai nutraukti sutartį tik tada, kai kita sutarties šalis ją iš esmės pažeidžia.

Sąvokos „sutarties pažeidimas“ turinio įstatymas nepateikia. Paminėtina, kad įvairiose teisės sistemose ši sąvoka apibrėžiama skirtingai. Daugumos valstybių teisėje sutarties pažeidimu laikomas nepateisinamas sutarties neįvykdymas arba netinkamas jos įvykdymas, apimantis bet kokio pobūdžio nukrypimą nuo sutarties sąlygų. Kitose valstybėse – įvardijami konkretūs atvejai, kurie laikomi sutarties pažeidimu.⁶⁴ K. Smaliukas nurodo, kad pagal Lietuvos CK nuostatas, sutartis yra laikoma pažeista, jeigu konstatuojama šių požymių visuma:⁶⁵

- 1) sutartis nustato tam tikrą prievolę;
- 2) prievolė yra vykdytina. Prievolės su atidedamuoju terminu negalima reikalauti įvykdyti tol, kol jos vykdymo terminas dar nesuėjo arba kol neatsirado tam tikros šalių susitarimu nustatytos aplinkybės;

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-29 nutarimas, priimtas civilinėje byloje „J. Z. v. UAB „Baldras“, bylos Nr. 3K-P-346/2004.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-12-04 nutartis, priimta civilinėje byloje „Kauno miesto savivaldybės valdyba v. Rimanto Jurgelionio firmos „Tastos statyba“ Kauno filialas“, bylos Nr. 3K-3-1477/2002.

⁶⁴ Mikelėnas V. Sutarčių teisė: bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996. P. 466-467.

⁶⁵ K. Smaliukas. Esminis sutarties pažeidimas (I). Esminio sutarties pažeidimo samprata ir kriterijai // Juristas. 2007, Nr. 3. P. 3.

- 3) šalis atsisako prievolę įvykdyti, neįvykdo, netinkamai ją įvykdo arba dėl jos kaltės prievolės tampa neįmanoma įvykdyti;
- 4) nėra aplinkybių, dėl kurių sutarties neįvykdymas galėtų būti pateisintas.

Sutarties pažeidimo fakto konstatavimas pats savaime dar nesuteikia teisės šaliai imtis vienašalių veiksmų ir nutraukti sutartį. Reikia įvertinti ir daugelį kitų veiksnių bei išanalizuoti CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nurodytas aplinkybes. Tokie griežti reikalavimai keliami todėl, kad sutarties pažeidimo atvejai nėra tolygūs. Kartais sutarties šalis visiškai nedaug nukrypsta nuo sutarties sąlygų, pavyzdžiui pardavėjas perduoda pirkėjui daiktus, iš kurių tik maža dalis daiktų neatitinka asortimento. Kitais atvejais sutartis gali būti pažeidžiama iš esmės, pavyzdžiui, vietoj paveikslo originalo parduodama jo kopija. Pirmuoju atveju, kaip nurodo V. Mizaras, neprotinga ir nesąžininga būtų pirkėjui atsisakyti priimti visus daiktus ir nutraukti sutartį. Tuo tarpu antroje situacijoje, minėto autoriaus nuomone, nukentėjusioji šalis gali nedelsdama vienašališkai nutraukti sutartį.⁶⁶ Atsižvelgiant į išdėstytas pastabas, galime daryti išvadą, kad nukentėjusios šalies teisė vienašališkai nutraukti sutartį priklauso nuo sutarties pažeidimo sunkumo, tiksliau, nuo to, ar padarytas sutarties pažeidimas yra esminis ar ne. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas bylas dėl vienašališko sutarties nutraukimo teisėtumo, esminio sutarties pažeidimo kriterijų įvardija kaip priemonę, kuria „išmatuojamos“ kiekvieno konkretaus sutarties pažeidimo aplinkybės suteikiant teisę patiems civilinės apyvartos dalyviams (ginčo atveju – teismui) spręsti, kaip turi būti vertinamas atitinkamas pažeidimas.⁶⁷

Esminio sutarties pažeidimo nustatymas yra fakto klausimas, todėl jis gali būti kitos šalies nuginčytas ir sukelti neigiamų pasekmių netgi pačiai nukentėjusiajai šaliai arba kitaip paveikti jos teises. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, analizuodamas rangos sutarties vykdymą ir rangovo atsakomybę, kai šis, pasitelkdamas sutarties vykdymui trečiuosius asmenis, nesiejo šių sutarčių vykdymo terminų su darbų pagal statybos rangos sutartį atlikimo terminais, nederino pasirengimo montavimo darbams etapų bei projekto su užsakovu ir taip pažeidė sutartį, nurodė, kad egzistuoja ir užsakovo kaltė, kadangi šis nebendradarbiavo su rangovu, laiku nesumokėjo avanso ir dėl to pripažino vienašalią sutarties nutraukimą neteisėtu.⁶⁸ Nukentėjusioji šalis turi labai atidžiai apsvarstyti ir įvertinti, ar kilus ginčui teisme ji galės pagrįsti, kad sutarties

⁶⁶ V. Mizaras. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. Pardavėjo pareigos perduoti daiktą įvykdymas ir šios pareigos neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo teisinės pasekmės // Justitia. 2003, Nr. 6(48). P. 8-18.

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-29 nutartis, priimta civilinėje byloje Zolotariovas v. UAB „Baldras“ ir VĮ Registrų centro Klaipėdos filialas, Nr. 3K-P-346/2004.

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-05-29 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „Remolita ir Ko“ v. UAB „Autopartis“, bylos Nr. 3K-3-795/2002.

pažeidimas buvo esminis, ir taip užsitikrinti savo interesų apsaugą, ar jai vertėtų rinktis kitas teisinės gynybos priemones.⁶⁹

3.1.1.1. Esminio sutarties pažeidimo kriterijai

Tam, kad sutarties šalims būtų lengviau įvertinti, ar padarytas sutarties pažeidimas yra esminis ar ne, įstatymų leidėjas kartu su šia sąvoka pateikia ir vertinamuosius esminio pažeidimo kriterijus. Civilinėje byloje „V. Zumeris v. UAB „Olympic Gym“ ir AB „Nord/LB Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-368/2004, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad sprendami klausimą dėl esminio sutarties pažeidimo, teismai privalo atsižvelgti į įstatyme nustatytas sutarties pažeidimo pripažinimo esminiu aplinkybes, įvertinti sutarties rūšies specifiką, taip pat sistemiškai įvertinti kitas CK teisės normas, nustatančias konkrečių sutarčių rūšių vienašališko nutraukimo pagrindus.⁷⁰

Nustatant, ar sutarties pažeidimas yra esminis ar ne, **CK 6.217 straipsnio 2 dalies 1 punktas**, kuris yra analogiškas UNIDROIT Principų 7.3.1 straipsnio 2 dalies (a) punktui, visų pirma, reikalauja įvertinti, ar dėl padaryto sutarties pažeidimo buvo iš esmės pažeisti nukentėjusios šalies lūkesčiai. Analizuojant šį kriterijų, turi būti nustatytos dvi sąlygos: 1) šalis iš esmės negauna to, ko tikėjosi pagal sutartį ir 2) tokio rezultato kita šalis nenumatė ir negalėjo protingai numatyti. Šio kriterijaus svarbą pabrėžia ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Civilinėje byloje „J. Z. v. UAB „Baldras“, bylos Nr. 3K-P-346/2004, buvo pažymėta, kad „kiekvienam ginčo atveju, sutarties pažeidimą pripažįstant esminiu, turi būti nustatyta, ar nukentėjusios šalies asmeniniai interesai dėl sutarties pažeidimo buvo iš esmės suvaržyti, nes esminį sutarties pažeidimą nulemia tai, ar nukentėjusi šalis negavo to, ko pagal sutartį per visą jos terminą pagrįstai tikėjosi gauti.“⁷¹ Pavyzdžiui, išlaikymo iki gyvos galvos sutarčių atveju pažymima, kad ši sutartis išsiskiria savo socialine reikšme, todėl rentos mokėtojo įsipareigojimų tinkamas vykdymas vertinamas labai griežtai. Civilinėje byloje „S. I. v. A. Š.“, bylos Nr. 3K-3-207/2006 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad atsakovas, sudarydamas sutartį su ieškove, kuriai buvo 92 metai, įsipareigojo itin aktyviai ja rūpintis, tačiau, gyvendamas toli nuo rentos gavėjos,

⁶⁹ K. Smaliukas. Esminis sutarties pažeidimas (I). Esminio sutarties pažeidimo samprata ir kriterijai // Juristas. 2007, Nr. 3. P. 8.

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-28 nutartis, priimta civilinėje byloje „V. Zumeris v. UAB „Olympic Gym“ ir AB „Nord/LB Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-368/2004.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-29 nutarimas, priimtas civilinėje byloje „J. Z. v. UAB „Baldras“, bylos Nr. 3K-P-346/2004.

netinkamai vykdė sutartinius įsipareigojimus: neužtikrino senyvam žmogui būtino visaverčio maitinimo, nepakankamai rūpinosi drabužių, patalynės skalbimu, netinkamai vykdė pareigą dėl vaistų pirkimo, nevykdė įsipareigojimo ją slaugyti, nors, pagal byloje esančius įrodymus, ieškovei buvo būtina nuolatinė priežiūra. Šioje byloje Teismas konstatavo, kad atsakovui nevykdant sutartimi prisiimtų įsipareigojimų, kai jų vykdymas ieškovei tapo gyvybiškai svarbus, buvo pažeisti ieškovės teisėti sutarties vykdymo rezultatų lūkesčiai ir jos interesai, todėl atsakovo elgesys pripažintas esminiu sutarties pažeidimu, kuris suteikia pagrindą sutartį nutraukti.⁷² Kita vertus, vien tik formalus sutarties nuostatų pažeidimas, jeigu neatsiranda neigiamų pasekmių (žalos) nukentėjusiai šaliai, pasak Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, leidžia daryti išvadą, kad esminio sutarties pažeidimo nebuvo, o nukentėjusios šalies rėmimasis tokia aplinkybe vienašališkai nutraukiant sutartį traktuojamas kaip bandymas įrodyti tariamą ar apsimestinį sutarties nutraukimo pagrindą.⁷³ R. Balčikonis pažymi, kad taikant CK 6.217 straipsnio 2 dalies 1 punktą, visada turi būti nustatytas ir įvardintas nukentėjusios šalies netekimas, įvertintas jo santykis su jau gautu įvykdymu. Netekimas gali būti pripažintas esminiu tik tuo atveju, jei būtų neprotinga palikti galioti sutartį ir ginti nukentėjusios šalies teises vien tik suteikiant jai teisę nutraukti sutartį.⁷⁴

Antroji, ne mažiau svarbi, analizuojamo kriterijaus sąlyga, yra tikrųjų iš sutarties kylančių nukentėjusios šalies lūkesčių nustatymas. Šalis gali būti laikoma iš esmės pažeidusi kitos šalies lūkesčius tik tuo atveju, jeigu ji numatė arba turėjo ir galėjo numatyti, kad dėl jos veiksmų ar neveikimo kitai šaliai gali atsirasti sunkių pasekmių. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nustatinėdamas kitos šalies galimybę numatyti sutarties neįvykdymo pasekmes, remiasi protingo ir apdairaus asmens kriterijumi, tai yra, vertinama, ar tokio pat statuso protingas asmuo tokiomis pačiomis aplinkybėmis šių pasekmių nebūtų numatęs.⁷⁵ Praktikoje neretai pasitaiko situacijų, kai viena šalis sudaro sutartį, turėdama specifinių tikslų, kurių kitai šaliai neatskleidžia. Tokias atvejais yra laikoma, kad ta šalis pati prisiima ir riziką dėl neigiamų pasekmių atsiradimo. Tokia situacija susiklostė civilinėje byloje „V. Jackienė v. VĮ Valstybės turto fondas“, bylos Nr. 3K-3-52/2003. Ieškovė sudarė su Valstybės turto fondu pastato pirkimo-pardavimo sutartį ir įgijo nuosavybės teisę į šį objektą. Ieškovė kreipėsi į miesto savivaldybę, prašydama pateikti projektavimo sąlygų sąvadą įrengti kavinę, tačiau jos prašymas buvo atmestas, motyvuojant tuo,

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-11-02 nutartis, priimta civilinėje byloje „S. I. v. A. Š.“, bylos Nr. 3K-3-207/2006.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-09-13 nutartis, priimta civilinėje byloje „V. Maniušienė v. UAB „Progresyvos investicijos“, UAB „Hanza lizingas“, bylos Nr. 3K-3-451/2004.

⁷⁴ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 102.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-29 nutarimas, priimtas civilinėje byloje „J. Z. v. UAB „Baldras“, bylos Nr. 3K-P-346/2004.

kad miesto savivaldybės tarybos sprendimu buvo siūloma jos įsigytą pastatą demontuoti ir statyti naują pastatą. Ieškovė siekė sutartį nutraukti, motyvuodama tuo, kad atsakovas netinkamai įvykdė savo sutartinius įsipareigojimus, kadangi neinformavo jos apie minėtą vietos savivaldos institucijos sprendimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atmesdamas šį ieškovės prašymą, nurodė, kad „pirkėja, turėdama specifinių tikslų, kaip ateityje naudoti nusipirktą pastatą, tačiau jų neatskleisdama pardavėjui, pati prisiėmė riziką dėl teritorijų planavimą ir statybas reglamentuojančiomis teisės normomis nustatytų galimų suvaržymų atsiradimo.“⁷⁶

Kyla klausimas, kokioje stadijoje turi būti „numatyti“ galimi pažeidimo padariniai. Sutarčių teisės doktrinoje vieningos pozicijos šiuo klausimu nėra. R. Koch teigia, kad pažeidėjas gali būti atsakingas tik už tuos pažeidimus, kurių galimus padarinius jis numatė sutarties sudarymo metu.⁷⁷ Šiai pozicijai pritaria ir R. Balčikonis. Jis nurodo, kad šalis, numatydamą galimo pažeidimo atsiradimą jau sutarties sudarymo metu gali apskritai atsisakyti sudaryti tokią sutartį. Kitokio kriterijaus taikymas, pasak pastarojo autoriaus, reikštų papildomą prievolę pažeidėjui atsižvelgti į po sutarties sudarymo naujai paašikėjusias aplinkybes. UNIDROIT Principų komentatoriai taip pat laikosi minėtos pozicijos.⁷⁸ Taigi, sutartį pažeidusi šalis gali ginčyti esminio sutarties pažeidimo egzistavimą ir įrodinėti minėtos sąlygos nebuvimą – kad sutarties sudarymo metu ji nenumatė ir objektyvia negalėjo numatyti tokių sutarties pažeidimo padarinių.

CK 6.217 straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodyta, kad, nustatant, ar sutarties pažeidimas yra esminis, turi būti atsižvelgta į tai, ar pagal sutarties esmę griežtas prievolės sąlygų laikymasis turi esminės reikšmės. Šis kriterijus pakartoja UNIDROIT Principų 7.3.1 straipsnio 2 dalies (b) punktą ir reikalauja įvertinti iš sutarties kylančių pareigų prigimtį. Sutarties pažeidimo sunkumas ir dėl to kilę padariniai šiuo atveju nėra tokie svarbūs. Įsipareigojimas griežtai laikytis sutarties sąlygų gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai numatytas tarp šalių sudarytoje sutartyje. Tokiu atveju bet koks sutarties sąlygų pažeidimas suponuoja esminį pažeidimą ir suteikia teisę šaliai vienašališkai nutraukti sutartį.⁷⁹ Neesant šalių susitarimo, griežtas sutarties sąlygų laikymasis gali būti numanomas, atsižvelgiant į sutarties prigimtį, jos tekstą, kitas aplinkybes arba sutarties

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-29 nutarimas, priimtas civilinėje byloje „J. Z. v. UAB „Baldras“, bylos Nr. 3K-P-346/2004.

⁷⁷ Koch R. The Concept of Fundamental Breach of Contract under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG). Review of the Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) 1998, Kluwer Law International (1999) 177 - 354. // <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/koch.html>

⁷⁸ UNIDROIT principles of international commercial contracts. Rome. 2004 //

<http://www.jus.uio.no/lm/unidroit.international.commercial.contracts.principles.1994.commented/7.3.1.html>

⁷⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 293.

šalių tarpusavio santykių specifika.⁸⁰ Analizuojant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, konstatuotina, kad pagal kreditavimo sutarties esmę griežtas prievolės sąlygų laikymasis turi esminės reikšmės. Civilinėje byloje „V. Zumeris v. UAB „Olympic Gym“ ir AB „Nord/LB Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-368/2004, analizuodamas vienašališko kreditavimo sutarties nutraukimo teisėtumą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pažymėjo, kad „bankas paskolos sutartyje nustatydamas paskolos ir palūkanų gražinimo terminus tikisi gauti šias sumas būtent sutartyje nustatytais terminais. Tai yra viena iš pagrindinių paskolos (kredito) sutarties sąlygų. Paskolos sutartyje numatytos netesybos už laiku nesumokėtą paskolos dalį ir kitus mokėjimus, nepaneigia šios sąlygos kaip pagrindinės pobūdžio“.⁸¹ Nustatęs, kad bendrovė laiku nevykdė sutartinių įsipareigojimų, kad bankas paskolos ir jos dalies atidavimo terminą jau buvo vieną kartą atidėjęs sudarant su bendrove paskolos sutarties pakeitimą, tačiau Bendrovė vis tiek negražino paskolos dalių ir kitų mokėjimų, Teismas minėtoje byloje konstatavo, kad bankas teisėtai nutraukė su bendrove sudarytą kreditavimo sutartį. Išperkamosios nuomos bei daiktų pirkimo-pardavimo išsimokėtinai sutartys teismų praktikoje taip pat priskiriamos prie sutarčių, kur terminas laikomas esmine sutarties sąlyga, o periodinių įmokų, numatytų minėtose sutartyse, nemokėjimas pripažįstamas esminiu sutarties pažeidimu.⁸²

Remiantis CK 6.217 straipsnio 2 dalies 3 punktu, būtina atsižvelgti į sutartį pažeidusios šalies kaltę. Šis kriterijus yra analogiškas UNIDROIT Principų 7.3.1. straipsnio 2 dalies (c) punktui. Turi būti įvertinta, ar sutartis netinkamai įvykdyta sąmoningai to siekiant (tyčia), ar dėl aplaidumo (didelio neatsargumo). Kaltės forma paprastai nustatoma analizuojant konkrečios bylos aplinkybes, išskyrus tam tikrus įstatyme numatytus atvejus, kai sutartį pažeidusios šalies kaltė yra preziumuojama. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, apžvelgdamas Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencijos taikymo praktiką, nurodė, kad tarptautinėje praktikoje dideliu neatsargumu laikomas krovinio palikimas naktį be priežiūros, nesaugomoje, neapšviestoje aikštelėje, vežimas žinomai perkrauto krovinio, krovinio perdavimas neįgaliotam asmeniui ir kt.⁸³ Atsižvelgiant į UNIDROIT Principų komentare išsakytas pastabas, kad tyčinis sutarties neįvykdymas negali būti pripažintas esminiu neįvykdymu, jei tai prieštarautų sąžiningumo principui, darytina išvada, kad CK 6.217 straipsnio 2 dalies 3 punktą taip pat reikia aiškinti siaurai, tai yra, tyčinis ar didelis neatsargumas turi

⁸⁰ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 103.

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-28 nutartis, priimta civilinėje byloje „V. Zumeris v. UAB „Olympic Gym“ ir AB „Nord/LB Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-368/2004.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003-10-01 nutartis, priimta civilinėje byloje „V. Kernevičiaus firma „Kervita“ v. UAB „Gedimex“, bylos Nr. 3K-3-905/2003.

⁸³ Lietuvos teismų praktikos taikant Ženevos 1956 metų Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencijos normas apžvalga, 2001-01-15, Nr. A2-15.

sugriauti pasitikėjimą kita šalimi.⁸⁴ R. Balčikonis šiai situacijai iliustruoti pateikia pavyzdį, kai išimtinės distribucijos teises turintis distributorius, priešingai gamintojo draudimui, pabandęs parduoti prekes valstybėje X, nors faktiškai pirkimo–pardavimo sutarties ir nesudaręs, gali būti laikomas tyčia pažeidusiu išimtinės distribucijos sutartį. Toks distributoriaus elgesys suteikia teisę gamintojui vienašališkai nutraukti sutartį.⁸⁵ Pritariame K. Smaliuko pozicijai, kad tais atvejais, kai sutartiniai įsipareigojimai pažeisti tyčia ar dėl didelio neatsargumo, tačiau pažeidimas yra smulkus, vien tik nustatyti sutartį pažeidusios šalies kaltę nepakanka. Tokiu atveju CK 6.217 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodytos aplinkybės turi būti analizuojamos sistemiškai su kitais „*esminio sutarties pažeidimo*“ kriterijais – būtina atsižvelgti į pažeidimo pobūdį bei įvertinti sutarties pažeidimo padarinius.⁸⁶

CK 6.217 straipsnio 2 dalies 4 punktas reikalauja įvertinti, ar dėl padaryto sutarties pažeidimo nukentėjusioji šalis turi pagrindo nesitikėti, kad sutartis bus įvykdyta ateityje. Ši nuostata pakartoja UNIDROIT Principų 7.3.1 straipsnio 2 dalies (d) punktą. Remiantis minėto UNIDROIT Principų straipsnio komentaru, analizuojamas esminio sutarties pažeidimo kriterijus tampa aktualus, kai pažeidžiama dalimis (etapais) vykdoma sutartis. Tokiu atveju vieno iš eilės įsipareigojimų neįvykdymas gali sukelti kitai šaliai rimtas abejones dėl tolesnio tinkamo sutarties įvykdymo. Pavyzdžiui, jeigu šalys sudarydamos pirkimo-pardavimo sutartį, susitaria, kad prekės bus tiekiamos partijomis ir pirmosios pristatytos partijos taip nukrypsta nuo tinkamo įvykdymo, kad galima pagrįstai tikėtis, jog tokios bus ir likusios partijos, pirkėjas gali nutraukti sutartį nelaukdamas jos įvykdymo termino.⁸⁷ Kita vertus, prievolė nebūtinai turi būti dalinė. Tam tikromis aplinkybėmis padarytas sutarties pažeidimas gali liudyti, kad kita šalimi negalima pasitikėti ir gali būti pagrindas vienašališkai nutraukti sutartį.⁸⁸ Taigi, jeigu įgaliotinis, turintis teisę reikalauti išlaidų atlyginimo iš įgaliotojo, pateikia šiam sąmoningai suklastotą išlaidų orderį, tai įgaliotojas gali nutraukti sutartį būtent šio kriterijaus pagrindu.⁸⁹ Kyla klausimas, koks tuomet yra skirtumas tarp CK 6.217 straipsnio 2 dalies 3 ir 4 punktų. R. Balčikonis teigia, kad griežtos ribos tarp šių dviejų nuostatų nėra. Remiantis CK 6.217 straipsnio 2 dalies 3 punktu

⁸⁴ UNIDROIT principles of international commercial contracts. Rome. 2004 //

<http://www.jus.uio.no/lm/unidroit.international.commercial.contracts.principles.1994.commented/7.3.1.html>

⁸⁵ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 109.

⁸⁶ K. Smaliukas. Esminis sutarties pažeidimas (I). Esminio sutarties pažeidimo samprata ir kriterijai // Juristas. 2007, Nr. 3. P. 7.

⁸⁷ UNIDROIT Principles of international commercial contracts. Rome. 2004 //

<http://www.jus.uio.no/lm/unidroit.international.commercial.contracts.principles.1994.commented/7.3.1.html>

⁸⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 293.

⁸⁹ UNIDROIT Principles of international commercial contracts. Rome. 2004 //

<http://www.jus.uio.no/lm/unidroit.international.commercial.contracts.principles.1994.commented/7.3.1.html>

tolesnį tikėjimą tinkamu sutarties įvykdymu ateityje sugriautų tik tyčinis sutarties pažeidimo faktas, o pagal CK 6.217 straipsnio 2 dalies 4 punktą, pasak nurodyto autoriaus, tokias pasekmes gali sukelti ir netyčinis pažeidimas.⁹⁰ Vis dėlto, manytume, kad šis kriterijus negali būti vertinamas atskirai nuo visų kitų CK 6.217 straipsnyje numatytų aplinkybių. CK 6.217 straipsnio 2 dalies 3 ir 4 punktai papildo vienas kitą – sutartį pažeidusios šalies kaltės forma yra vienas iš svarbiausių veiksnių, liudijančių, kad kita šalimi nebegalima pasitikėti bei nustatant, ar yra pagrindas nebetikėti sutarties įvykdymu ateityje.

Šalies teisė vienašališkai nutraukti sutartį, kaip jau minėta, negali būti absoliuti. Ji turi būti vertinama, atsižvelgiant į abiejų sutarties šalių interesų pusiausvyrą.⁹¹ Ši pozicija grindžiama tuo, kad kiekviena sutarties šalis, vykdydama sutartį, jei ji veikia sąžiningai ir geranoriškai, turi sąnaudų. Jeigu sutartį pažeidusi šalis rengėsi sutarties įvykdymui, investavo lėšas į sutarties objektą, sutarties nutraukimas jos atžvilgiu gali būti labai nuostolingas, kadangi visos pasiruošimo vykdyti sutartį išlaidos nėra atlyginamos.⁹² **CK 6.217 straipsnio 2 dalies 5 punkte**, kuris yra analogiškas UNIDROIT Principų 7.3.1 straipsnio 2 dalies (e) punktui, nustatyta, kad vertinant sutarties pažeidimo sunkumą, turi būti atsižvelgiama į sutartį pažeidusios šalies nuostolių, kuriuos ši šalis patirtų, jeigu sutartis būtų nutraukta, dydį. Tai vienintelis kriterijus, kai tiesiogiai atsižvelgiama ir į sutartį pažeidusios šalies interesus. Juo yra įtvirtinamas daugelyje teisės tradicijų pripažįstamas pasiklovimo („*reliance*“) principas, kuriuo remiantis ginamas šalies tikėjimas, jog sutartis egzistuoja ir ją reikia abiem šalim vykdyti. Būtent pasikliaudama sutartimi viena šalis rengtis sutarties įvykdymui, investuoti lėšas. Todėl sutartį bus lengviau pripažinti iš esmės pažeista, jeigu ją pažeidusi šalis nebus atlikusi jokių parengiamųjų darbų sutarties įvykdymui. Šis kriterijus kartu netiesiogiai reikalauja, kad nukentėjusioji šalis operatyviai naudotųsi savo teise nutraukti sutartį ir savo neveikimu neduoti pagrįsto pagrindo manyti, kad ji nelaiko, jog sutartis yra neįvykdyta.⁹³

Kyla klausimas, kiek teismas, nagrinėdamas bylą dėl vienašalio sutarties nutraukimo, realiai atsižvelgia į sutartį pažeidusios šalies nuostolių dydį. N. Rudzinskaitė, analizuodama šį klausimą išskiria atvejus, kai viena šalis pažeidžia sutartį iš esmės, ir atvejus, kai pažeidimas nėra pripažįstamas esminiu. Autorė konstatuoja, kad teismų praktika, įvertinant pažeidusios šalies nuostolių dydį sutarties nutraukimo kontekste, labai skiriasi, priklausomai to, koks yra

⁹⁰ R. Balčikonis. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą // Jurisprudencija, 2004, T. 51(43). P. 57.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003-10-01 nutartis, priimta civilinėje byloje „V. Kernevičiaus firma „Kervita“ v. UAB „Gedimex“, bylos Nr. 3K-3-905/2003.

⁹² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 293.

⁹³ R. Balčikonis. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą // Jurisprudencija, 2004, T. 51(43). P. 57.

sutarties pažeidimas, ir nurodo, kad tais atvejais, kai sutarties nutraukimo pagrindas yra esminis sutarties pažeidimas, į šį kriterijų paprastai nėra atsižvelgiama.⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje, priimtoje civilinėje byloje *AB Turto bankas v. UAB „Rastuva“*, civilinės bylos Nr. 3K-3-577/2007, buvo tiesiogiai išdėstyta, kad „kasatoriaus nurodomos aplinkybės, jog sutarties nutraukimas bei restitucijos taikymas kasatoriui lemtų labai didelius nuostolius, atsižvelgiant į teismų pagrįstai konstatuotas atsakovo padarytus imperatyviųjų reikalavimų pažeidimus bei faktinius bylos duomenis, neteikia teisinio pagrindo pripažinti, jog bylą nagrinėję teismai, sprenddami dėl pagrindo nutraukti sutartį egzistavimo, netinkamai taikė materialinės teisės normas, taip pat neįgalina pripažinti, kad sutarties nutraukimas yra neproporcinga bei neadekvati priemonė.“⁹⁵ Išperkamosios nuomos arba daiktų pirkimo–pardavimo išsimokėtinai sutartyse, pirkėjui pažeidžiant pareigą laiku mokėti periodines įmokas, pardavėjui taip pat pripažįstama teisė atsiimti parduotą daiktą, nežiūrint to, kad tokie sutarčiai nutrūkus ir iš pirkėjo išreikalavimus daiktą, pastarasis patiria žymių nuostolių.⁹⁶

Konstatuotina, kad sutartį pažeidusios šalies nuostolių dydis reikšmingas tik tuo atveju, jeigu padarytas pažeidimas nėra esminis ir jeigu pažeidusi sutartį šalis patiria neproporcingai didelių nuostolių lyginant su žala, kurią patiria nukentėjusioji pusė. Vis dėlto, netgi tokiu atveju teismai paprastai vertina aplinkybių visumą. Civilinėje byloje *„Kauno miesto savivaldybės valdyba v. Rimanto Jurgelionio firmos „Tastos statyba“ Kauno filialas“*, bylos Nr. 3K-3-1477/2002, ieškovės prašymas nutraukti sutartį buvo atmestas, pripažinus, kad sutarties nutraukimo atveju atsakovo nuostoliai būtų labai dideli. Pažymėtina, kad, priimdamas sprendimą šioje byloje, sutartį pažeidusios šalies nuostolius teismas vertino tik visų kitų aplinkybių kontekste – atsižvelgta į tai, kad atsakovė nenorėjo nutraukti sutarties, nori iki galo atlikti sutartus darbus, atsakovės veiksniuose nebuvo tyčios.⁹⁷ Taigi, sutartį pažeidusios šalies nuostoliai nebuvo pagrindinis kriterijus, kurį vertindamas teismas priėmė sprendimą sutarties nenutraukti. Atsižvelgus į išdėstytas pastabas, pagrindiniu kriterijumi, kuris apsaugo sutartį pažeidusią šalį, galėtume įvardinti ne šios šalies patirtų nuostolių dydį, bet sutartį pažeidusios šalies interesą ir pastangas toliau vykdyti sutartį. Jeigu šalis iš tiesų rengėsi sutarties įvykdymui, po padaryto sutarties pažeidimo pasiūlo įvykdyti sutartį arba imasi priemonių sutarties įvykdymo trūkumams ištaisyti, sutarties pažeidimo nederėtų pripažinti esminiu. Priešingu atveju sutarties

⁹⁴ N. Rudzenskaitė. Ar įvertindamas sutarties nutraukimą dėl esminio pažeidimo teismas turi atsižvelgti į sutartį pažeidusios šalies nuostolių dydį? // *International Journal of Baltic Law*. 2004. Volume 1, No. 4. P. 131.

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-12-18 nutartis, priimta civilinėje byloje *„AB Turto bankas v. UAB „Rastuva“*, bylos Nr. 3K-3-577/2007.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003-10-01 nutartis, priimta civilinėje byloje *„V. Kernevičiaus firma „Kervita“ v. UAB „Gedimex“*, bylos Nr. 3K-3-905/2003.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-12-04 nutartis, priimta civilinėje byloje *„Kauno miesto savivaldybės valdyba v. Rimanto Jurgelionio firmos „Tastos statyba“ Kauno filialas“*, bylos Nr. 3K-3-1477/2002.

nutraukimas prieštarautų sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principams bei iš esmės pažeistų sutarties šalių interesų pusiausvyrą.

Pagrindiniu esminio pažeidimo vertinimo kriterijumi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje laikomas atotrūkis tarp sutarties neįvykdymo ir pažadėto vykdymo. Kuo jis didesnis, tuo didesnė yra tikimybė, kad sutarties nevykdymas esant ginčui bus pripažintas esminiu. Tai nereiškia, kad į kitus kriterijus gali būti neatsižvelgiama. CK 6.217 straipsnio taisyklės yra susijusios su sutarties šalių interesų balanso atkūrimu, todėl, kaip pažymi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, negali būti remiamasi atskira šio straipsnio nuostata, neatsižvelgiant į minėto straipsnio 2 dalyje nurodytų kriterijų visumą.⁹⁸

Civilinėje byloje *J. Z. v. UAB „Baldras“*, bylos Nr. 3K-P-346/20, buvo akcentuota, kad nukentėjusioji šalis negali remtis CK 6.217 straipsnio 2 dalyje numatytais pagrindais tik kaip pretekstu vienašališkai nutraukti sutartį. „Vienašalio sutarties nutraukimo pagrindai turi būti realūs, jų tikrumas turi būti įrodytas, ir jie turėtų reikšti, kad sutarties tolesnis galiojimas sukeltų nukentėjusiajai šaliai sutarties sudarymo metu nenumatytus turtinio ar asmeninio pobūdžio patirtų didelius praradimus. Vien tik formalus sutarties esminių nuostatų pažeidimas, jeigu neatsiranda neigiamų pasekmių nukentėjusiai šaliai leidžia daryti išvadą, kad esminio sutarties pažeidimo nebuvo, o nukentėjusios šalies rėmimasis tokia aplinkybe vienašališkai nutraukiant sutartį reiškia bandymą įrodyti tariamą ar apsimestinį sutarties nutraukimo pagrindą.⁹⁹ Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, laikytinas nepagrįstu R. Balčikonio teiginys, kad taikant CK 6.217 straipsnio 2 dalį, nebūtina analizuoti visų be išimties šioje dalyje nurodytų kriterijų, bet pakanka įrodyti bent vieną iš CK 6.217 straipsnio 2 dalies 2 – 4 punktuose nurodytų kriterijų arba įrodyti CK 6.217 straipsnio 2 dalies 1 punktą pagrindžiant, kad nėra faktinio pagrindo nenutraukti sutarties motyvuojant CK 6.217 straipsnio 2 dalies 5 punktu.¹⁰⁰

Analizuojant CK 6.217 straipsnio 2 dalį taip pat kyla abejonių, ar šis aplinkybių, kurioms esant sutarties pažeidimas pripažįstamas esminiu, sąrašas laikytinas pavyzdiniu, ar tai yra baigtinis esminio sutarties pažeidimo kriterijų sąrašas. Lietuvos sutarčių teisės doktrinoje vieningo atsakymo į šį klausimą nėra. Kaip pastebi R. Balčikonis, įstatymo formuluotė „*turi būti atsižvelgiama į tai*“ įpareigoja traktuoti įstatyme išvardintų esminio sutarties pažeidimo kriterijų sąrašą kaip baigtinį.¹⁰¹ Abejotina, ar tokia minėtos teisės nuostatos interpretacija atitinka

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-12-04 nutartis, priimta civilinėje byloje „Kauno miesto savivaldybės valdyba v. Rimanto Jurgelionio firmos „Tastos statyba“ Kauno filialas“, bylos Nr. 3K-3-1477/2002.

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-29 nutarimas, priimtas civilinėje byloje „J. Z. v. UAB „Baldras“, bylos Nr. 3K-P-346/2004.

¹⁰⁰ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 112.

¹⁰¹ Ten pat. P. 125.

šiuolaikinės sutarčių teisės prigimtį. Teisinėje literatūroje ir teismų praktikoje pripažįstama, kad esminis sutarties pažeidimas yra vertinamasis kriterijus, kurio turinys kiekvieno pažeidimo atveju gali skirtis. Taigi, įpareigojimas traktuoti šį sąrašą kaip baigtinį apribotų minėtos nuostatos taikymą, o kartu ir šalies galimybes ginti savo teises remiantis esminio sutarties pažeidimo faktu. Paminėtina, kad UNIDROIT principų 7.3.1 straipsnio 2 dalyje, išvardijant aplinkybes, į kurias turi būti atsižvelgiama vertinant sutarties neįvykdymą, vartojamas žodžių junginys „*regard shall be had, in particular, to wheather*“ („*ypatingai turi būti atsižvelgta į tai, ar*“).¹⁰² Remiantis gramatiniu šio žodžių junginio aiškinimu, analizuojama nuostata turėtų būti suprantama kaip pateikianti tik svarbiausius esminio sutarties neįvykdymo kriterijus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat laikosi pozicijos, jog CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nurodytų esminio sutarties pažeidimo kriterijų sąrašas nėra baigtinis.¹⁰³

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, CK kodekso 6.217 straipsnio 2 dalyje išvardintus pagrindus galime laikyti pagrindiniais ir svarbiausiais, tačiau ne vieninteliais esminio sutarties pažeidimo kriterijais. CK numatytų vertinamųjų aplinkybių sąrašą papildo ir praplečia teismų praktika.

3.1.1.2. Numatomas esminis sutarties pažeidimas

CK 6.219 straipsnis atkartoja UNIDROIT principų 7.3.3 straipsnį („*Anticipatory non-performance*“) ir įtvirtina iš anksto numatomo sutarties pažeidimo institutą. Minėta teisės norma nustato, jog „šalis gali nutraukti sutartį, jeigu iki sutarties įvykdymo termino pabaigos iš konkrečių aplinkybių ji gali numanyti, kad kita šalis pažeis sutartį iš esmės“.¹⁰⁴

Iš anksto numatomo sutarties pažeidimo instituto tikslas atskleidžiamas ieškant atsakymo į klausimą, ar šalis, kuriai gresia pavojus nukentėti dėl numatomo sutarties neįvykdymo, gali nutraukti sutartį nelaukdama prievolės įvykdymo termino pabaigos, tam, kad galėtų laisvai sudaryti kitas sutartis bei laisvai disponuoti prekėmis, kurios buvo skirtos įsipareigojimam pagal nutraukiamą sutartį įvykdyti, ir reikalauti nuostolių atlyginimo, ar ji turi laukti, kol kontrahentas faktiškai pažeis sutartį ir tik tada gali nutraukti sutartinius santykius.¹⁰⁵ Kaip nurodo R. Balčikonis, minėtas institutas praktinę svarbą įgauna tose situacijose, kai

¹⁰² UNIDROIT Principles of international commercial contracts. Rome. 2004.

<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/blackletter2004.pdf>

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-06-14 nutartis, priimta civilinėje byloje „R. A. v. Vytauto Didžiojo universitetas“, bylos Nr. 3K-3-402/2006.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.219 str.

¹⁰⁵ International Encyclopedia of Comparative Law. Vol. VII. Contracts in General. P. 94.

kreditorius, sužinojęs apie skolininko atsisakymą vykdyti prievolę, sudaro pakeičiančią sutartį anksčiau, nei formaliai atsiranda teisė reikalauti prievolės įvykdymo, ir pasinaudodamas nuostolių institutu, bando atgauti nutraukiamos sutarties kainos ir pakeičiančio sandorio skirtumą.¹⁰⁶ Iš esmės, „numatomas esminis sutarties pažeidimas“ reiškia tą patį CK 6.217 straipsnyje įtvirtintą „esminį sutarties pažeidimą“. Jo ypatybė, palyginti su CK 6.217 straipsnyje įtvirtintu „esminiu sutarties pažeidimu“ yra ta, kad jis paaiškėja arba yra nustatomas dar iki sutarties įvykdymo termino pabaigos, arba kitaip tariant, iki faktiško sutarties pažeidimo. Anot G. Treitel, šalis gali pagrįstai numanyti, kad sutartis bus pažeista, jeigu kita šalis atsisako sutarties („renounces the contract“) arba padaro save nepajėgį („disables himself“) toliau ją vykdyti. Šalies atsisakymas vykdyti sutartį turi būti aiškus ir absoliutus, o veiksmai, liudijantys atsisakymą, gali būti išreikšti bet kokia forma, įskaitant konkludentinius veiksmus arba tylėjimą. Vienintelis reikalavimas – šalies atsisakymas vykdyti sutartį arba tokią jos valią išreiškiantys veiksmai turi byloti, kad sutarties pažeidimas neišvengiamai bus padarytas.¹⁰⁷

Remiantis gramatiniu CK 6.219 straipsnio aiškinimu, šalis dėl numatomo esminio sutarties pažeidimo turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį tik esant šiom dviem sąlygom: 1) turi būti pakankamai įrodymų, leidžiančių manyti, kad sutartis tikrai nebus įvykdyta, ir 2) numatomas sutarties neįvykdymas gali būti prilyginamas esminiam sutarties pažeidimui. Siekiant pasinaudoti CK 6.219 straipsnyje suteikta teise nutraukti sutartį, vien tik prielaidos, kad suėjus įvykdymo terminui sutartis liks neįvykdyta nepakanka. Numatomą sutarties neįvykdymą turi patvirtinti faktinės bylos aplinkybės arba pačios šalies pareiškimas apie tai, kad ji neketina vykdyti savo sutartinių įsipareigojimų. Be to, numatomas pažeidimas negali būti mažareikšmis, bet turi būti esminis.¹⁰⁸ Aplinkybę, kad sutartis nebus tinkamai įvykdyta, gali patvirtinti įvairūs įrodymai. Pavyzdžiui, civilinėje byloje „V. Zumeris v. UAB „Olympic Gym“ ir AB „Nord/LB Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-368/2004, kurioje buvo nagrinėjamas klausimas dėl vienašališko kreditavimo sutarties nutraukimo teisėtumo, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas svarbia aplinkybe įvardijo tai, kad buvo gautas antstolių kontoros raštas, kuriuo bankas informuotas apie tai, kad yra vykdomas išieškojimas iš bendrovės, areštuotas bendrovei priklausantis turtas. Taip pat svarbiu faktu pripažinta tai, kad į hipoteka įkeistą turtą reikalavimus pareiškė kiti bendrovės kreditoriai.¹⁰⁹ Įvertinęs šių aplinkybių visumą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą,

¹⁰⁶ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 119.

¹⁰⁷ Treitel G. The Law of Contract. 11th edition. 2003. P. 857.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 296.

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-28 nutartis, priimta civilinėje byloje „V. Zumeris v. UAB „Olympic Gym“ ir AB „Nord/LB Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-368/2004.

kad bankas turėjo pagrindą nesitikėti, jog sutartis bus įvykdyta ateityje ir pripažino vienašališką paskolos sutarties nutraukimą teisėtu.¹¹⁰ Taigi, analizuojamą straipsnį galėtume įvardinti kaip specialųjį vienašalio sutarties nutraukimo pagrindą, taikomą tuo atveju, kai sutarties pažeidimas dar realiai neegzistuoja. Minėto straipsnio ypatumas yra tai, kad norėdama pasinaudoti galimybe vienašališkai nutraukti sutartį prieš terminą, šalis turi turėti pakankamai svarių įrodymų dėl galimo sutarties pažeidimo. Be to, būtina įrodyti, kad kyla esminio sutarties pažeidimo grėsmė.

3.1.1.3. Specialieji vienašalio sutarties nutraukimo dėl esminio sutarties pažeidimo pagrindai

CK įtvirtintas bendrąsias vienašalio sutarties nutraukimo pagrindus nustatančias teisės normas papildė specialiosios normos, kuriose įvardyti papildomi vienašalio sutarties nutraukimo pagrindai, dėl atskirų sutarčių rūšių paties įstatymo leidėjo priskirti prie esminių sutarties pažeidimų. Pavyzdžiui, CK 6.564 straipsnis, skirtas terminuotų žemės nuomos sutarčių nutraukimui, vienareikšmiškai ir išsamiai reglamentuoja terminuotos žemės nuomos sutarties nutraukimo prieš terminą pagrindus, tokios sutarties nutraukimo tvarką ir terminus nuomotojui nesikreipiant į teismą. Vienas iš tokių pagrindų – jeigu žemės nuomininkas naudoja žemę ne pagal sutartį ar pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį. Pagrindas vienašališkam žemės nuomos sutarties nutraukimui taip pat kyla tuomet, kai žemės nuomininkas ilgiau kaip tris mėnesius nuo žemės nuomos sutartyje nustatyto nuomos mokesčio mokėjimo termino šio mokesčio nesumoka. Kitus žemės nuomos sutarties nutraukimo prieš terminą atvejus gali nustatyti specialūs įstatymai, tuo tarpu šalys savo susitarimu negali numatyti papildomų vienašalio žemės nuomos sutarties nutraukimo prieš terminą pagrindų. Pastebėtina, kad priešingai nei nuomojant kitus daiktus, nuomojant žemę, įstatymų leidėjas tiksliai apibrėžia laikotarpį, už kurį nesumokėjus nuomos mokesčio, žemės nuomotojas įgyja teisę nutraukti žemės nuomos sutartį.¹¹¹ Esant minėtame CK straipsnyje įtvirtintiems terminuotos žemės nuomos sutarties nutraukimo pagrindams terminuota žemės nuomos sutartis gali būti nuomotojo reikalavimu nutraukta prieš terminą nesikreipiant į teismą. Ši išvada buvo patvirtinta civilinėje byloje „J. Z. v. UAB „Baldras“, bylos Nr. 3K-P-346/2004. Atsakovas, remdamasis CK 6.564 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytu pagrindu vienašališkai nutraukė sutartį. Apeliacinis

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-28 nutartis, priimta civilinėje byloje „V. Zumeris v. UAB „Olympic Gym“ ir AB „Nord/LB Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-368/2004.

¹¹¹ Viltienė A. Vienašalis nuomos sutarties nutraukimas. Vadovo pasaulis. 2005. Nr. 12. P. 59 // http://www.foresta.lt/publikacijos/straipsniai/2006_02_16.pdf

teismas, nagrinėdamas ginčą, vadovavosi CK 6.497 straipsniu. Šis teismas nurodė, kad terminuota žemės nuomos (subnuomos) sutartis galėjo būti nutraukta tik teismine tvarka, todėl žemės sklypo subnuomos sutarties nutraukimą pripažino neteisėtu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nepritarė tokiam apeliacinio teismo vertinimui. Buvo pažymėta, kad CK 6.564 straipsnis yra specialioji norma, skirta žemės terminuotų nuomos sutarčių nutraukimui, todėl šia norma nagrinėjamo ginčo atveju turėjo būti remiamasi.¹¹²

CK 6.379 straipsnis reglamentuoja vienašalio didmeninio pirkimo – pardavimo sutarčių nutraukimo pagrindus. Šis straipsnis imperatyviai nustato, kad pirkėjas turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu pardavėjas ją iš esmės pažeidė, bei nurodo, kad pardavėjo padarytas sutarties pažeidimas laikomas esminiu, jeigu perduoti daiktai yra netinkamos kokybės ir jų trūkumų neįmanoma per pirkėjui priimtina terminą pašalinti arba jeigu pardavėjas daugiau kaip du kartus pažeidė daiktų perdavimo terminą, kai daiktai pagal ilgalaikę sutartį turėjo būti perduodami nustatytais terminais. Ir priešingai, remiantis minėtu straipsniu, pirkėjas laikomas iš esmės pažeidusiu sutartį ir pardavėjui suteikiama teisė vienašališkai ją nutraukti, jeigu pirkėjas daugiau kaip du kartus laiku nesumokėjo už daiktus, kai jie perduodami nustatytais terminais arba daugiau kaip du kartus neatsiėmė daiktų, kai jie perduodami nustatytais terminais.

CK 6.574 straipsnyje atskirai reglamentuojamas vienašalis lizingo sutarties nutraukimas dėl esminio lizingo sutarties pažeidimo. Pagrindinė lizingo davėjo pareiga yra daikto (lizingo sutarties dalyko) įsigijimas iš trečiojo asmens ir jo perdavimas lizingo gavėjui per sutartyje nustatytą terminą. Civilinėje byloje „UAB „VB Lizingas“ v. A. S. stomatologinė įmonė „Dentesta“, bylos Nr. 3K-3-123/2004, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, jog lizingo davėjas yra atsakingas už lizingo sutartyje numatyto tikslo pasiekimą – daikto, reikalingo lizingo gavėjo verslui, įsigijimą ir tinkamą perdavimą pastarajam. Jeigu tokia prievolė tinkamai nevykdoma dėl aplinkybių, už kurias atsako lizingo davėjas – lizingo gavėjui suteikiama teisė nutraukti lizingo sutartį, reikalauti atlyginti nuostolius ar naudotis teise sustabdyti periodinių įmokų mokėjimą (CK 6.570 straipsnio 2 ir 3 dalys).¹¹³ Pagrindiniu lizingo gavėjo įsipareigojimu laikomas reguliarus periodinių įmokų mokėjimas, taip pat lizingo sutarties dalyku esančio daikto tinkamas naudojimas ir jo priežiūra. Minėtų pareigų nevykdymas arba jų netinkamas vykdymas lemia esminį lizingo sutarties pažeidimą ir suteikia lizingo davėjui teisę reikalauti periodinių įmokų sumokėjimo prieš terminą bei galimybę vienašališkai nutraukti lizingo sutartį. Pažymėtina, kad prievolė atsiskaityti lizingo davėjui (mokėti periodines įmokas) turi būti

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-29 nutarimas, priimtas civilinėje byloje „J. Z. v. UAB „Baldras“, bylos Nr. 3K-P-346/2004.

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-02-18 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „VB Lizingas“ v. A. S. stomatologinei įmonei „Dentesta“, bylos Nr. 3K-3-123/2004.

vykdoma sąžiningai, tinkamai, nustatytu terminu ir įstatymo nustatytu ar sutartyje susitartu būdu. *Civilinėje byloje „V. Kernevičiaus firma „Kervita“ v. UAB „Gedimex“, bylos Nr. 3K-3-905/2003*, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, jog esminiu lizingo sutarties pažeidimu laikytinas ne tik periodinių įmokų nemokėjimas, bet taip ir nustatytos mokėjimo tvarkos pažeidimas.¹¹⁴

Specialiaja vienašalio sutarties nutraukimo norma laikytinas ir CK 6.334 straipsnis, įtvirtinantis bendrąją taisyklę, kad pardavėjas yra atsakingas už netinkamą parduoto daikto kokybę, jeigu nenurodė pirkėjui ir su juo neaptarė daikto trūkumų. Remiantis minėtu straipsniu, pirkėjas, nusipirkęs netinkamos kokybės daiktą, gali reikalauti pardavėjo grąžinti sumokėtą kainą ir atsisakyti sutarties. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, kad sutarties nutraukimas šiuo pagrindu yra leistinas konstatavus, jog netinkamos kokybės daikto perdavimas yra esminis sutarties pažeidimas.¹¹⁵ Kaip nurodo V. Mizaras, šio straipsnio ypatybė yra tai, kad galimybė nutraukti sutartį šiuo atveju suteikiama tik kaip paskutinė teisių gynimo priemonė, kai kitų minėtame straipsnyje išvardintų teisių gynimo būdų, įskaitant nuostolių atlyginimą, nepakanka pažeistoms pirkėjo teisėms atkurti. Tais atvejais, kai daikto trūkumai yra esminiai, tačiau gali būti pašalinti, pirkėjas gali pasinaudoti teise vienašališkai nutraukti sutartį tik tada, jeigu pardavėjas per protingą terminą nepašalina daikto trūkumą arba netinkamos kokybės daiktų nepakeičia tinkamos kokybės daiktais.¹¹⁶ Ši taisyklė, žinoma, netaikoma vartojimo pirkimo-pardavimo sutartims. *Civilinėje byloje „D. Ž. V. UAB „Titlis“, bylos Nr. 3K-3-237/2008*, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad „pirkėjui suteikiama absoliuti diskrecija rinktis jam naudingiausią pažeistos teisės dėl netinkamos kokybės daikto pagaminimo (pardavimo) gynimo būdą, tarp jų ir nutraukti sutartį bei pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą“.¹¹⁷

CK įtvirtina ir daugiau specialiųjų normų, leidžiančių vienašališkai nutraukti sutartį atsiradus įstatyme numatytiems pagrindams. Pavyzdžiui, CK 6.458 straipsnis reglamentuoja rentos iki gyvos galvos sutarties nutraukimą rentos gavėjo reikalavimu, rentos mokėtoju iš esmės pažeidus rentos sutartį. CK 6.665 straipsnio, nustatančio rangovo atsakomybę už netinkamos kokybės darbą, 3 dalis numato užsakovo teisę nutraukti rangos sutartį prieš terminą, jeigu rangovas sutarties pažeidimų ar kitokių trūkumų per protingą terminą nepašalina arba

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-28 nutartis, priimta civilinėje byloje „V. Zumeris v. UAB „Olympic Gym“ ir AB „Nord/LB Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-368/2004.

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-05-12 nutartis, priimta civilinėje byloje „D. Ž. V. UAB „Titlis“, bylos Nr. 3K-3-237/2008

¹¹⁶ V. Mizaras. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. Pardavėjo pareigos perduoti daiktą įvykdymas ir šios pareigos neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo teisinės pasekmės // *Justitia*. 2003, Nr. 6(48). P. 17.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-05-12 nutartis, priimta civilinėje byloje „D. Ž. V. UAB „Titlis“, bylos Nr. 3K-3-237/2008

trūkumai yra esminiai ir negali būti pašalinti. Jungtinės veiklos sutartis partnerių reikalavimu gali būti nutraukta atsiradus CK 6.980 straipsnyje numatytiems pagrindams.

Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, darytina išvada, jog šie CK numatyti specialieji vienašalio sutarties nutraukimo dėl esminio sutarties pažeidimo pagrindai palengvina nukentėjusios šalies galimybes vienašališkai nutraukti sutartinius santykius. Nustačius sutartį pažeidžiančius šalies veiksmus, įstatymo leidėjo priskiriamus esminiam sutarties pažeidimui, nukentėjusioji šalis neprivalo įrodinėti CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nurodytų aplinkybių.

3.1.2. Vienašalis sutarties nutraukimas pasibaigus papildomai nustatytam prievolės įvykdymo terminui

Termino praleidimas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, sprendžiant bylas dėl vienašalio sutarties nutraukimo teisėtumo, vertinamas dvejopai: 1) kaip esminis sutarties pažeidimas, kuris nukentėjusiajai šaliai suteikia teisę vienašališkai nutraukti sutartį be jokių papildomų sąlygų (CK 6.217 straipsnis 1 dalis; 2) kaip nepakankamas pagrindas esminiam sutarties pažeidimui konstatuoti, jeigu praleidus terminą, sutarties įvykdymas išlieka aktualus asmenims, kurių naudai jis yra atliekamas.¹¹⁸

CK 6.217 straipsnio 3 dalis laikytina specialiąja norma, reglamentuojančia vienašališką sutarties nutraukimą tais atvejais, kai sutarties pažeidimas pasireiškia termino praleidimu, kuris nulemia nenaudingumą priešingai šaliai, tačiau nesudaro pagrindo esminiam sutarties pažeidimui konstatuoti. Minėtame straipsnyje numatyta, jog kad tais atvejais, kai sutarties įvykdymo terminas praleistas, nukentėjusi šalis gali nutraukti sutartį, jeigu kita šalis neįvykdo sutarties per papildomai nustatytą terminą. Civilinėje byloje „R. A. v. Vytauto Didžiojo universitetas“, bylos Nr. 3K-3-402/2006, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, jog papildomo termino sutarčiai įvykdyti nustatymas – tai yra įstatymo reglamentuota sutarties šalių teisė, nukreipta geresniam bendradarbiavimui ir kooperavimuisi, siekiant sutartį įvykdyti, ypač tuo atveju, kai iškyla problemų ir reikia apsispręsti, ar sutartį išsaugoti, ar jos atsisakyti.¹¹⁹ Taigi, šia teise nukentėjusioji šalis gali ir nepasinaudoti, o imtis kitų teisinės gynybos priemonių, pavyzdžiui, išieškoti nuostolius arba kreiptis į teismą, kad šis nutrauktų tarp šalių sudarytą sutartį. Tačiau

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-04-25 nutartis, priimta civilinėje byloje „R. Vižainiškis v. T. Mizarienė ir K. J. Mizaras“, bylos Nr. 3K-3-261/2005.

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-06-14 nutartis, priimta civilinėje byloje „R. A. v. Vytauto Didžiojo universitetas“, bylos Nr. 3K-3-402/2006.

jeigu pažeidimas nėra esminis ir nukentėjusioji šalis nori nutraukti sutartinius santykius nesikreipdama į teismą, darytina išvada, kad nustatyti papildomą terminą prievolei įvykdyti yra privaloma. Priešinga minėtos nuostatos interpretacija prieštarautų šalių bendradarbiavimo principui, kuris įpareigoja šalis dėti maksimalias pastangas sutarčiai išsaugoti.¹²⁰

Kaip nurodo CK komentaro autoriai, CK 6.217 straipsnio 3 dalis turi būti taikoma sistemiškai su CK 6.209 straipsniu. Nusprendusi vienašališkai nutraukti sutartį ir nustatydamas skolininkui papildomą terminą prievolei įvykdyti, nukentėjusioji šalis turi laikytis CK 6.209 straipsnyje nustatytų reikalavimų. Apie papildomo termino nustatymą ji, pirmiausia, turi raštu pranešti sutartį pažeidusiai šaliai. Nustatęs skolininkui papildomą terminą sutarčiai įvykdyti, kreditorius negali jos nutraukti, kol papildomai nustatytas terminas nepasibaigęs arba kol negaunamas skolininko pareiškimas, apie tai, kad jis sutarties nevykdys.¹²¹ Pažymėtina, kad nustatomas papildomas terminas sutarčiai įvykdyti turi būti protingas ir realus. Koks terminas laikomas realiu ir protingu yra fakto klausimas, kuris sprendžiamas atsižvelgiant į šalių sudarytos sutarties prigimtį, dalyką, įvykdymo būdą bei vietą.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad CK 6.217 straipsnio 3 dalis išplečia nukentėjusios šalies galimybes ginti savo teises vienašališkai nutraukiant sutartį. Šiame straipsnyje nurodytomis aplinkybėmis sutartis gali būti vienašališkai nutraukta nekeliant klausimo dėl jos pažeidimo esmingumo. Reikalavimas nustatyti papildomą prievolės įvykdymo terminą vertintinas kaip vienintelė šios teisės įgyvendinimo sąlyga ir kartu sutartį pažeidusios šalies teisių garantija.

3.1.3. Vienašalis sutarties nutraukimas šalių susitarimu nustatytais atvejais

Vienas iš sutarties laisvės principo aspektų yra sutarties šalių laisvė savo nuožiūra spręsti dėl sutarties turinio, išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties sąlygas ar jos turinį nustato imperatyviosios įstatymo normos. Remdamosi sutarties laisvės principu, šalys yra laisvos susitarti ir dėl vienašalio sutarties nutraukimo pagrindų, dėl jos nutraukimo tvarkos bei teisinių padarinių.¹²² Atsižvelgiant į tai, įstatyme pripažįstama, kad sutarties šalys gali vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu tokia teisė joms numatyta sutartyje. Šią galimybę taip pat lemia įstatymų

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-06-14 nutartis, priimta civilinėje byloje „R. A. v. Vytauto Didžiojo universitetas“, bylos Nr. 3K-3-402/2006.

¹²¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 294.

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-10-16 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „Rovė“ v. UAB „Serneta“, UAB „Acumen“, bylos Nr. 3K-3-521/2006.

leidėjo pripažinimas nukentėjusiajai šaliai galimybės operatyviai ginti savo pažeistas teises. Šalių sutartyje numatytas operatyvus sutarties nutraukimo būdas nesikreipiant į teismą, kaip pažymi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, yra prevencinė priemonė tam, kad šalys tinkamai vykdytų sutartį. Tokiu atveju, kai sutartis vykdoma netinkamai, sutartį pažeidusiai šaliai tenka rizika dėl vienašalio sutarties nutraukimo ir jai tenkančių nepalankių padarinių – prievolės atlyginti kitos šalies patirtus nuostolius.¹²³

Šalių teisė tarpusavio susitarimu nustatyti vienašalio sutarties nutraukimo pagrindus tiesiogiai įtvirtinta CK 6.217 straipsnio 5 dalyje, kurioje nurodyta, kad vienašališkai sutartis gali būti nutraukta joje numatytais atvejais.¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje ne kartą yra pažymėjęs, kad minėta įstatymo nuostata suteikia teisę šalims susitarti dėl galimybės vienašališkai nutraukti sutartį visais atvejais – netgi ir tada, kai sutarties pažeidimas nėra esminis, tačiau yra nustatomi sutartyje aptarti vienašališki jos nutraukimo pagrindai.¹²⁵ Vadovaujantis sutarties laisvės principu pripažintina, kad šalys gali susitarti dėl teisės vienašališkai nutraukti sutartį esant ir kitoms, sutartyje aptartoms sąlygoms. Civilinėje byloje „A. I. v. A. K. individuali įmonė“, bylos Nr. 3K-3-32/2006, buvo nurodyta, kad šalys gali vienašališkai nutraukti terminuotą nuomos sutartį prieš terminą, jeigu tokia teisė joms yra nustatyta sutartyje, arba inicijuoti tokios sutarties nutraukimą teismine tvarka, kai atsiranda tokį sutarties nutraukimą leidžiančios, jų pačių sutartyje nurodytos sąlygos ar aplinkybės, pavyzdžiui, kai išnuomos patalpos naudojamos ne tik sutartyje numatytais veiklais bet ir kitoms veiklos rūšims.¹²⁶ Svarbi taisyklė, susijusi su vienašaliu tęstinio vykdymo sutarties nutraukimu buvo suformuluota civilinėje byloje „UAB „Šiaulių naujienos“ v. UAB „Šiaulių vandenys“, bylos Nr. 3K-3-317/2004. Minėtoje byloje šalys, sudarydamos sutartį, numatė, kad ši sutartis pirma laiko gali būti nutraukta šalims susitarus arba vienašališkai, įspėjus kitą šalį prieš 30 dienų ir visiškai įvykdžius sutartinius įsipareigojimus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad abipusio vykdymo sutarties nutraukimo atveju, sutartį nutraukianti šalis privalo atsiskaityti tik už kitos šalies faktiškai suteiktas paslaugas, bet neprivalo įvykdyti visų pagal sutartį prisiimtų įsipareigojimų. Priešinga situacija, anot Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, „iš esmės reikštų

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-01-30 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „Forte baldai“ v. UAB „Neiseris“, bylos Nr. 3K-3-70/2008.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-12-18 nutartis, priimta civilinėje byloje „AB Turto bankas v. UAB „Rastuva“, bylos Nr. 3K-3-577/2007.

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-01-16 nutartis, priimta civilinėje byloje „A. I. v. A. K. individuali įmonė“, bylos Nr. 3K-3-32/2006.

prievolės pasibaigimą jos įvykdymu ir nebūtų prasmės kelti klausimą dėl sutarties, iš kurios ta prievolė buvo atsiradusi, nutraukimo tuo pagrindu, kuris numatytas sutartyje.“¹²⁷

Svarbu paminėti, kad tais atvejais, kai sutartis vienašališkai nutraukiama remiantis šalių sudarytoje sutartyje numatytais pagrindais, šalių santykiams turi būti taikomas būtent CK 6.217 straipsnio 5 punktas. Ginčo atveju, sprendžiant, ar sutartis nutraukta teisėtai, turi būti įvertinta: (1) ar šalys tinkamai taikė sutartyje numatytas vienašališko sutarties nutraukimo sąlygas ir (2) ar byloje nustatytos faktinės vienašališko sutarties nutraukimo aplinkybės teisingai teisiškai kvalifikuotos, kaip atitinkančios sutarties sąlygas. Jeigu šios dvi sąlygos yra tenkinamos, vienašalis sutarties nutraukimas remiantis šalių sutartyje nustatytais pagrindais laikytinas teisėtu ir pagrįstu.

3.1.4. Kiti įstatyme numatyti vienašalio sutarties nutraukimo atvejai

Teisę vienašališkai nutraukti sutartį įstatymas dažniausiai sieja su esminiu sutarties pažeidimu. Tokios pozicijos įstatymų leidėjas laikosi, visų pirma, todėl, kad būtų užtikrintas sutarties privalomumo principo įgyvendinimas ir būtų išvengta šalių piktnaudžiavimo nepagrįstai atsakant vykdyti sutartinius įsipareigojimus. Kita vertus, CK numato ir keletą išimčių iš šios taisyklės. Be šalių teisės tarpusavio susitarimu nustatyti galimus sutarties nutraukimo pagrindus, įstatyme taip pat yra numatyta galimybė nutraukti sutartinius santykius, atsiradus aplinkybėms, dėl kurių yra iš esmės suvaržomas sutarties įvykdymas. Be to, atsižvelgiant į tam tikrų sutarčių rūšių ypatumus, įstatymas numato specialias vienašalio šių sutarčių nutraukimo taisykles.

Nenugalima jėga (*force majeure*) yra pagrindinė aplinkybė, dėl kurios sutarties dažnai tampa objektyviai neįmanoma įvykdyti arba šalis gali patirti neproporcingai dideles išlaidas ją vykdydama. Atsižvelgiant į tai, CK 6.212 straipsnio 1 dalis tiesiogiai įtvirtina, kad nenugalima jėga (*force majeure*) yra sutartinių prievolių pasibaigimo ir atleidimo nuo atsakomybės už sutarties neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą pagrindas. Tačiau ši norma neriboja galimybės imtis kitų teisinės gynybos priemonių, kurios nėra civilinė atsakomybė.¹²⁸ Minėto straipsnio nuostatos neatima iš kitos šalies teisės nutraukti sutartį arba sustabdyti jos įvykdymą, arba reikalauti sumokėti palūkanas.¹²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ne kartą buvo

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-02-25 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „Šiaulių naujienos“ v. UAB „Šiaulių vandenys“, bylos Nr. 3K-3-317/2004.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 285.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.212 str. 4 d.

pažymėta, kad norint nutraukti sutartį dėl objektyvaus negalimumo ją įvykdyti, kreiptis į teismą nėra privaloma.¹³⁰ Taigi, šalis, kurios atžvilgiu sutartis neįvykdoma dėl nenugalimos jėgos (*force majeure*), turi neginčijamą teisę vienašališkai nutraukti sutartį, netgi tada, kai skolininkas savo veiksmais prie sutarties neįvykdymo neprisidėjo.

Atkreiptinas dėmesys, kad remiantis šiuo pagrindu sutartis gali būti nutraukiama tik tada, jeigu nenugalima jėga (*force majeure*) yra nuolatinio pobūdžio arba trunka taip ilgai, kad praleidžiamas sutartyje numatytas jos įvykdymo terminas. CK 6.212 straipsnio 2 dalis riboja galimybę vienašališkai nutraukti tarp šalių sudarytą sutartį, jeigu aplinkybė, dėl kurios objektyviai neįmanoma sutarties įvykdyti, yra laikina. Tokiu atveju šalis yra atleidžiama nuo atsakomybės tik tokiam laikotarpiui, kuris yra protingas atsižvelgiant į tos aplinkybės įtaką sutarties įvykdymui. Pasibaigus laikinam minėtų aplinkybių poveikiui, sutartis privalo būti vykdoma bendrąją tvarka.¹³¹ Kiek laiko turi tęstis nenugalima jėga, kad kita šalis galėtų inicijuoti sutarties nutraukimą, įstatyme, deja, nėra apibrėžta. Siekiant palengvinti minėtos teisės normos taikymą praktikoje, šalims rekomenduotina sutartyje nustatyti laikotarpį, kurį turi tęstis nenugalima jėga, kad skolininkas būtų atleidžiamas nuo sutarties vykdymo, o kreditorius įgautų teisę vienašališkai nutraukti tarp šalių sudarytą sutartį. Paprastai šis terminas turėtų būti nustatomas atsižvelgiant į šalies gebėjimą atnaujinti sutarties vykdymą ir kitos šalies norą nepriklausomai nuo vėlavimo gauti prievolės įvykdymo rezultatus.

Šiuo metu beveik kiekvienoje sutartyje yra galima rasti *force majeure* išlygų. Tačiau šalių teisė susitarti, kas bus laikoma nenugalima jėga ir kokiam terminui suėjus šalys gali nutraukti sutartį nėra absoliuti. Tokios sutartis sąlygos, kaip pažymi G. Šarka, negali prieštarauti sąžiningumo ir protingumo principams, sutarties esmei, taip pat negalima suteikti skolininkui teisės savo nuožiūra vienašališkai atsisakyti vykdyti prievolę.¹³²

Specialios vienašalio sutarties nutraukimo taisyklės taikomos vartojimo sutarties nutraukimo atveju. Vartotojo, kaip specialaus civilinių teisinių santykių subjekto – silpnosios šalies, teisių apsaugos garantijos teisiškai reglamentuojant sutarties nutraukimą yra išplėtos prioritetingos teisės apsaugos užtikrinimo linkme. Apibendrinus CK nuostatas bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką vartojimo sutarčių nutraukimo klausimais, galima daryti išvadą, kad įstatymas ir teismų praktika neriboja vartotojo iniciatyvos savo valia bet kuriuo sutarties vykdymo etapu vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu yra tenkinamos įstatymų nustatytos

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-04-12 nutartis, priimta civilinėje byloje „Vilniaus miesto savivaldybė v. UAB „Baltijos parkingas“, UAB „Vilniaus parkavimo kompanija“, bylos Nr. 3K-3-273/2006.

¹³¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 285.

¹³² <http://verslas.banga.lt/lt/patark.full/3d20d97f43fce>

sąlygos.¹³³ Be to, nurodytais atvejais sutarties nutraukimas nesiejamas su kitos šalies padarytu pažeidimu. Pavyzdžiui, CK 6.390 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog abonentas, kai pagal energijos pirkimo – pardavimo sutartį jis yra fizinis asmuo – vartotojas, naudojantis energiją buitiniams reikalams, turi teisę nutraukti sutartį vienašališkai, apie tai pranešdamas energijos tiekimo įmonei, jeigu yra visiškai sumokėjęs už tiekiamą energiją. Daugiabučiame name gyvenantis vartotojas šią teisę gali įgyvendinti tik tuo atveju, jeigu toks sutarties nutraukimas nepadarys žalos kitų to namo butų gyventojams. *Civilinėje byloje „R. Pakamanis v. AB "Kauno energija“*, bylos Nr. 3K-7-454/2004, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pažymėjo, kad šilumos energijos tiekėjas negali daryti vartotojui kliūčių atjungti jo butą nuo centralizuoto šilumos tiekimo sistemų ir nutraukti sutartį, jeigu ieškovai nėra skolingi atsakovui už sunaudotą energiją, o kitų gyvenamojo namo butų ir patalpų savininkai davė sutikimą atjungti ieškovų butą nuo centralizuoto šilumos tiekimo sistemų.¹³⁴ Kartu pažymima, kad šilumos energijos pirkimo-pardavimo sutartis yra labai specifinio pobūdžio viešoji sutartis, todėl šios sutarties nutraukimas vartotojo iniciatyva galimas tik vykdant visas teisės aktuose nustatytas atjungimo sąlygas. Nustačius, kad vartotojas savo buto radiatorius nuo bendros daugiabučio namo šildymo sistemos atjungė pažeisdamas teisės aktų nustatytą tvarką, pripažįstama, kad jis piktnaudžiavo savo atsakoma ginti jo, kaip silpnesnės šalies, teises.¹³⁵ Vartojimo ranga, skirtingai nuo kitų rangos sutarčių rūšių, taip pat suteikia užsakovui, kaip silpnesnei vartojimo santykių šaliai, papildomas garantijas. Remiantis CK 6.673 straipsniu, užsakovas bet kada iki darbo rezultato priėmimo gali nutraukti sutartį, sumokėdamas dalį nustatytos kainos, proporcingą atliktam darbui. CK normose, reglamentuojančiose vartojimo rangos teisinius santykius, taip pat nustatytas atvejis, kai užsakovas turi teisę nutraukti sutartį neapmokėdamas už atliktus darbus bei reikalauti atlyginti nuostolius – jei dėl rangovo pateiktos informacijos nepakankamumo ar netikslumo buvo sudaryta sutartis atlikti darbą, pagal savo savybes neatitinkantį, ką užsakovas turėjo omenyje (CK 6.674 straipsnio 2 dalis).¹³⁶ CK 6.888 straipsnyje nustatyta, kad kredito gavėjas turi teisę bet kada nutraukti vartojimo kredito sutartį grąžindamas suteiktą kreditą anksčiau laiko, sumokėjęs iki kredito grąžinimo dienos priskaičiuotas palūkanas ir kitus mokesčius.

Apibendrinant, darytina išvada, kad vartotojas, kaip silpnesnioji šalis, turi daugiau galimybių inicijuoti su juo sudarytos sutarties nutraukimą. Šiuo atveju pakanka jo

¹³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-05-12 nutartis, priimta civilinėje byloje „D. Ž. V. UAB „Titlis“, bylos Nr. 3K-3-237/2008

¹³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-11-23 nutartis, priimta civilinėje byloje „R. Pakamanis v. AB "Kauno energija“, bylos Nr. 3K-7-454/2004.

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-10-24 nutartis, priimta civilinėje byloje „Uždaroji akcinė bendrovė „Vilniaus energija“ v. R. Z.“, bylos Nr. 3K-7-359/2007.

¹³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-02-27 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „Damava“ v. R. E. C.“, bylos Nr. 3K-3-66/2007.

valios nutraukti sutartį išreikšimo, tačiau privaloma įvykdyti įstatymo nustatytas sąlygas, dažniausiai – atsiskaityti su kita šalimi už faktiškai suteiktas paslaugas.

Panašiai kaip vienašalis vartojimo sutarties nutraukimas, reglamentuojama ir galimybė vienašališkai nutraukti neterminuotą sutartį. Skirtumas tas, kad pirmuoju atveju papildomos garantijos yra suteikiamos vienai sutarties šaliai – vartotojui, kuris visais atvejais yra laikomas silpnesniąja šalimi. Tuo tarpu vienašalį neterminuotos sutarties nutraukimą gali inicijuoti bet kuri sutarties šalis. CK 6.480 straipsnyje tiesiogiai numatyta, kad jeigu nuomos sutartis yra neterminuota, abi šalys (tiek nuomotojas, tiek nuomininkas) turi teisę bet kada ją nutraukti, išpėjusios apie tai viena kitą. Šiame straipsnyje tai pat yra numatyta ir tokio vienašalio sutarties nutraukimo tvarka – nuomos sutarties nutraukimą inicijavusi šalis apie savo sprendimą turi išpėti kitą šalį prieš vieną mėnesį iki nuomos sutarties nutraukimo. Jeigu nuomojami nekilnojamieji daiktai išpėjimo terminas ilgesnis – šalis apie savo sprendimą turi prieš kitai šaliai prieš tris mėnesius. Pažymėtina, kad neterminuotoje nuomos sutartyje šalių susitarimu gali būti gali būti nustatyti ir ilgesni išpėjimo terminai, tačiau šalys negali šių terminų sutrumpinti.¹³⁷ CK 6.776 straipsnis, reglamentuojantis franšizės sutarties pabaigą, nustato, kad franšizės sutartį, kuri yra sudaryta neterminuotam laikotarpiui, bet kuri šalis turi teisę nutraukti pranešusi apie tai kitai šaliai prieš šešis mėnesius, jeigu sutartyje šalys nėra susitarusios dėl ilgesnio termino. Jokių papildomų reikalavimų šios sutarties nutraukimui įstatyme nėra numatyta. Distribucijos sutartis, pagal kurią viena šalis išipareigoja neribotą laikotarpį savo vardu ir lėšomis pirkti iš kitos šalies – gamintojo (tiekėjo) prekes (paslaugas) ir parduoti jas galutiniam vartotojui bei atlikti kitus su prekių (paslaugų) perpardavimu susijusius darbus, o gamintojas (tiekėjas) išipareigoja parduoti prekes (paslaugas) distributoriui bei atlikti kitus su prekių (paslaugų) paskirstymu susijusius darbus, taip pat gali būti bet kurios šalies iniciatyva nutraukta prieš terminą. Rašytinį pranešimą apie sutarties nutraukimą sutartį nutraukianti šalis turi išsiųsti kitai šaliai ne vėliau kaip prieš tris mėnesius iki numatomo sutarties nutraukimo, jeigu sutartyje nėra nustatytas ilgesnis išpėjimo terminas.¹³⁸

Taigi, neterminuota sutartis, skirtingai nei terminuota, gali būti nutraukta bet kurios šalies iniciatyva, net ir nesant sutarties pažeidimo, tačiau šiuo atveju privaloma griežtai laikytis įstatyme arba šalių sutartyje nustatytos sutarties nutraukimo tvarkos – apie sprendimą nutraukti sutartinius santykius būtina iš anksto informuoti kontrahentą.

¹³⁷ Vilutienė A. Vienašalis nuomos sutarties nutraukimas. Vadovo pasaulis. 2005. Nr. 12. P. 59 // http://www.foresta.lt/publikacijos/straipsniai/2006_02_16.pdf

¹³⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.804 str.

3.2. Sutarties nutraukimas šalių susitarimu

Sutarties laisvės principas suteikia teisę civilinių teisinių santykių subjektams laisvai spręsti, sudaryti jiems konkrečią sutartį ar jos nesudaryti, taip pat pasirinkti, su kuo tą sutartį sudaryti, be to, leidžia šalims savarankiškai spręsti dėl sutarties turinio bei formos, išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties sąlygas ar jos turinį nustato imperatyviosios įstatymo normos arba tam tikrų sąlygų reikalauja viešoji tvarka, teisės principai, gera moralė.¹³⁹ Sutarties laisvė įgalina šalis ne tik savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei pareigas, bet taip reiškia ir šalių teisę sudaryti tokias sutartis, kurių CK nereglamentuoja, jeigu jos neprieštarauja imperatyvioms teisės normoms.¹⁴⁰ *Civilinėje byloje „UAB „Rovė“ v. UAB „Serneta“, UAB „Acumen“, bylos Nr. 3K-3-521/2006*, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija pripažino, kad šis principas taip pat apima ir šalių teisę susitarti dėl sutartinių santykių nutraukimo.¹⁴¹

Laisvė šalių susitarimu nutraukti sutartį gali būti išvedama ir analizuojant bendrąsias prievolių pabaigą reglamentuojančias teisės normas. CK 6.125 straipsnio, nustatančio prievolių pabaigą šalių susitarimu, 1 dalyje numatyta, kad prievolė gali visiškai ar iš dalies baigtis jos šalių susitarimu. Sutartis yra vienas iš prievolių atsiradimo pagrindų, todėl jeigu sutartinius santykius reglamentuojančios teisės normos nenumato specialių taisyklių, sutartims turi būti taikomos bendrosios prievolių teisės nuostatos (CK 6.154 straipsnio 3 dalis).¹⁴² Kadangi CK sutarčių teisės normos minėto klausimo nereglamentuoja, darytina išvada, kad ši nuostata gali būti pagal analogiją taikoma sutarties nutraukimui šalių susitarimu.

Sutarčių teisės doktrinoje pažymima, jog tam, kad sutarties šalys galėtų ją nutraukti, sutartis turi būti galiojanti. Kitaip tariant, susitarimas nutraukti sutartį gali būti sudarytas tik po to, kai ši sutartis įsigalioja tarp šalių, tačiau ne vėliau negu iki to momento, kai ji yra įvykdoma.¹⁴³ Negalima nutraukti sutarties, kuri dar nėra sudaryta, kaip ir negalima nutraukti sutarties kuri jau yra įvykdyta. Šio principo laikomasi ir Lietuvos sutarčių teisėje. Pagal CK 6.123 straipsnį, prievolė baigiasi, kai ji tinkamai įvykdoma. *Civilinėje byloje „Vilniaus apskrities viršinininko administracija v. S. M. ir Vilniaus rajono savivaldybės administracija“, bylos Nr. 3K-3-575/2007*, prieinama prie išvados, kad jeigu nekilnojamojo daikto pirkimo – pradžios sutartis įvykdyta, tai yra, jeigu visos šalių pareigos, kylančios iš šios sutarties, jau yra

¹³⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.156 str.

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 194.

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-10-16 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „Rovė“ v. UAB „Serneta“, UAB „Acumen“, bylos Nr. 3K-3-521/2006.

¹⁴² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 163.

¹⁴³ Clarke P. Contract law: commentaries, cases and perspectives. Oxford. 2008. P. 468.

pasibaigusios – turtas perduotas pirkėjo nuosavybėn, už jį pardavėjui sumokėta, sutartis atitinka formos reikalavimus, pirkėjo nuosavybės teisė į turtą įregistruota turto registravimo įstaigoje – sutarties nutraukimas yra negalimas.¹⁴⁴

Susitarimas dėl sutarties nutraukimo laikytinas teisėtu ir įpareigojančiu, jeigu jis atitinka reikalavimus, keliamus sutarčiai, kurią norimą nutraukti. Vienas iš pagrindinių aspektų, keliančių daugiausiai klausimų ir labiausiai analizuojamų sutarčių teisės teoretikų – tai susitarimo dėl sutarties nutraukimo forma.¹⁴⁵ Ši problema dažniausiai kyla, kai norima nutraukti sutartį, kuriai sudaryti įstatymas reikalauja paprastos rašytinės arba notarinės formos. CK 6.125 straipsnio 1 dalyje įstatymų leidėjas nustato, jog susitarimas dėl prievolės pabaigos gali būti bet kokios formos, išskyrus atvejus, kai susitarimas, pagal kurį atsirado prievolė, privalo būti rašytinės arba notarinės formos. Jeigu šalys raštu sudarydamos sutartį, kuriai įstatymas nenumato privalomos rašytinės formos, numatė išlygą, kad sutarties nutraukimas taip pat turi būti įforminamas raštu, šios sąlygos privaloma laikytis (CK 6.183 straipsnio 1 dalis). CK 6.183 straipsnio 3 dalis yra specialioji norma, imperatyviai reikalaujanti, kad notarinės formos sutartis būtų keičiama, pildoma ir nutraukiama tik notarine forma. Civilinėje byloje „L. B. v. UAB „Laudatrix“, bylos Nr. 3K-3-24/2006, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, jog nesant rašytinio šalių susitarimo nutraukti nuomos sutartį prieš terminą šalių susitarimu apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai rėmėsi atsakovo žodiniu tvirtinimu, jog ieškovė žodžiu pareikalavo išsikelti iš nuomojamų patalpų, o atsakovas tokį pasiūlymą priėmė, bei liudytojų parodymais, todėl apeliacinės instancijos teismo nutartis panaikinta.¹⁴⁶

Kartais šalių valią nutraukti sutartinius santykius gali atspindėti jų elgesys. Sutarčių teisės doktrinoje pripažįstama, kad sutartis yra nutraukta, jeigu, pavyzdžiui, viena šalis neįprastai delsia įvykdyti sutartyje jai numatytą prievolę, o kita šalis nereikalauja šios prievolės įvykdymo. Kaip nurodo P. Clarke, abipusis sutarties ignoravimas ilgą laiką leidžia šalims pagrįstai manyti, kad sutarties nutraukimo siekia abu kontrahentai. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse ši situacija įvardijama kaip sutarties „*apleidimas*“ („*in such a case the contract will be said to have been abandoned*“).¹⁴⁷

Kitas klausimas, kuris turi būti išspręstas sudarant susitarimą dėl sutarties nutraukimo, yra šalių tarpusavio atsiskaitymas, kadangi tik atlygintinis skolininko atleidimas nuo prievolės

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-12-11 nutartis, priimta civilinėje byloje „Vilniaus apskrities viršinininko administracija v. S. M. ir Vilniaus rajono savivaldybės administracija“, bylos Nr. 3K-3-575/2007.

¹⁴⁵ Elliot C. and Quinn F. Contract Law. 6th edition. 2007. P. 294.

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-01-11 nutartis, priimta civilinėje byloje L. B. v. UAB „Laudatrix“, bylos Nr. 3K-3-24/2006.

¹⁴⁷ Clarke P. Contract law: commentaries, cases and perspectives. Oxford. 2008. P. 468.

įvykdymo bus laikomas susitarimu nutraukti sutartį.¹⁴⁸ Sunkumų nekyla, jeigu nė viena šalis tinkamai neįvykdo savo sutartinių įsipareigojimų – kontrahentai paprasčiausiai atleidžia viena kitą nuo tolesnio prievolės vykdymo. Problema atsiranda, kai viena šalis iki sutarties nutraukimo jau yra tinkamai atlikusi visas arba dalį savo pareigų, o kita ne. Tokiu atveju prievolės neįvykdžiusi šalis yra atleidžiama nuo tolesnio jos vykdymo, tačiau ji privalo suteikti sutartį įvykdžiusiai šaliai teisingą atlyginimą.

Taigi, sudarydamos sutartį šalys ne tik yra laisvos joje susitarti dėl sutarties nutraukimo pagrindų, tvarkos bei teisinių padarinių, bet taip pat turi galimybę vėlesniu susitarimu nutraukti jas saistančius sutartinius santykius. Jeigu šalys nutraukia sutartį tarpusavio susitarimu, laikytina, kad sutarties pažeidimo nustatymo problema apskritai nebuvo kilusi arba pažeidimas buvo toks akivaizdus, kad sutartį pažeidusi šalis sutinka, jog sutartis būtų nutraukta.¹⁴⁹ Dažniausiai šis sutarties nutraukimo būdas pasirenkamas tada, kai iš esmės pasikeičia sutarties aplinkybės ir sutartis abiem šalims (arba vienai iš jų) tampa ekonomiškai nenaudinga ar netgi nuostolinga, taip pat tais atvejais, kai abi šalys praranda suinteresuotumą toliau tęsti sutartinius santykius.¹⁵⁰

3.3. Sutarties nutraukimas teismo keliu

Teismo vaidmuo sutarties nutraukimo procese gali būti vertinamas dvejopai. Vienašalio sutarties nutraukimo bei sutarties nutraukimo šalių susitarimu atvejais teismas atlieka tik šalutinį vaidmenį – šalies prašymu tikrina sutarties nutraukimo pagrįstumą, įvertina sutarties neįvykdymu padarytų nuostolių dydį, nustato sutarties nutraukimo teises pasekmes. Įstatyme taip pat yra numatyta keletas situacijų, kai teismui suteikiama išimtinė kompetencija spręsti sutartinių santykių nutraukimo klausimą.

CK 6.217 straipsnio 4 dalis yra bendroji sutarties nutraukimą teismo keliu reglamentuojanti teisės norma, kurioje nustatyta, jog kitais, tai yra, CK 6.217 straipsnyje nenumatytais pagrindais sutartis gali būti nutraukiama tik teismo tvarka pagal suinteresuotos šalies ieškinį. Pastebėtina, kad šios nuostatos aiškinimas ir jos taikymas praktikoje kelia nemažai klausimų, kadangi nėra tiksliai pasakyta, koku atveju galima ja remtis. Gramatinis CK 6.217 straipsnio aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad CK 6.217 straipsnio 4 dalyje nurodyti „*kiti pagrindai*“ turėtų būti laikomi tie atvejai, kai šalis padaro neesminį sutarties pažeidimą, dėl kurio

¹⁴⁸ Elliott C. and Quinn F. Contract law. 2007. P. 294.

¹⁴⁹ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 125.

¹⁵⁰ Clarke P. Contract law: commentaries, cases and perspectives. Oxford. 2008. P. 468.

sutartis negali būti nutraukta vienašališkai. Tokios pozicijos laikosi profesorius V. Mikelėnas. Jo teigimu, CK 6.217 straipsnio 4 dalis reiškia, jog net ir esant neesminiam sutarties pažeidimui, šalis turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu dėl sutarties nutraukimo.¹⁵¹ Taigi, remiantis minėto autoriaus nuomone, jeigu viena sutarties šalis neįvykdo savo sutartinių įsipareigojimų, tačiau jos padarytas šis sutarties pažeidimas negali būti laikomas esminiu ir šalys sutartyje neaptarė galimų vienašalio sutarties nutraukimo pagrindų, sutartis gali būti nutraukiama pareiškus ieškinį teisme ar arbitraže CK 6.217 straipsnio 4 dalies pagrindu. Pažymėtina, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje laikomasi priešingos pozicijos dėl minėtos nuostatos aiškinimo. Civilinėje byloje „Bendra Lietuvos ir Rusijos UAB “Stella Vitae” v. AB “Dirbtinis pluoštas” ir SP AB “Kauno energija”, bylos Nr. 3K-3-759/2003, ieškovas CK 6.217 straipsnio 1 – 3 dalyje numatytais pagrindais nesinaudojo, vienašališkai sutarties nenutraukė, bet dėl sutarties nutraukimo kreipėsi į teismą. Savo reikalavimą jis grindė CK 6.217 straipsnio 4 dalies pagrindu, tai yra, rėmėsi kitais minėtame straipsnyje nenumatytais pagrindais. Šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, jog „bet koku atveju, kad pagrįsti vienašališką sutarties nutraukimą ar pagrįsti savo reikalavimą dėl būtinumo nutraukti sutartį teismine tvarka, besikreipiančioji (nukentėjusioji) šalis turi įrodyti, jog sutarties nevykdymu esminiai pažeidžiami jos interesai.“¹⁵² Kadangi ieškovas neįrodė esminio sutarties sąlygų pažeidimo, jo kasacinis skundas dėl sutarties nutraukimo nebuvo patenkintas. Pritariame šiai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikai, pagal kurią esminis sutarties pažeidimas laikomas būtina sąlyga sutarties nutraukimui, nepaisant to, koku būdu nutraukiama sutartis.

Atkreiptinas dėmesys, kad reglamentuojant atskiras sutarčių rūšis, CK specialiai pažymima, kada sutarčiai nutraukti būtinas teismo sprendimas. Akcentuotina ir tai, jog nurodytais atvejais sutarties nutraukimas siejamas išimtinai su esminio sutarties pažeidimo egzistavimu. Pavyzdžiui, CK 6.312 straipsnis suteikia teisę pardavėjui pirkimo – pardavimo sutartyje nustatyti sąlygą, kad parduotas daiktas turi būti naudojamas konkrečiam tikslui. Pirkėjui nevykdant nustatytos sąlygos, pardavėjas turi teisę teismo tvarka reikalauti, kad ši sąlyga būtų įvykdyta arba kad būtų nutraukta sutartis ir atlyginti nuostoliai. Remiantis CK 6.467 straipsniu, asmuo, dovanodamas turtą, taip pat gali nustatyti sąlygą, kad šis turtas būtų naudojamas tam tikram tikslui. Jeigu apdovanotasis nevykdo dovanojimo sutartyje nustatytos sąlygos, tai dovanotojas teismo tvarka turi teisę reikalauti, kad sąlyga būtų įvykdyta arba kad būtų panaikinta sutartis ir turtas grąžintas.

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 294.

¹⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003-09-01 nutartis, priimta „Bendra Lietuvos ir Rusijos UAB “Stella Vitae” v. AB “Dirbtinis pluoštas” ir SP AB “Kauno energija”, bylos Nr. 3K-3-759/2003.

Nuomos teisinių santykių pabaigą reglamentuojančios CK normos taip pat riboja nuomos sutarties šalių teisę vienašališkai, nesikreipiant į teismą, nutraukti nuomos sutartį. CK 6.497 straipsnis nustato, kad nuomos sutarties nutraukimas prieš terminą nuomotojo reikalavimu realizuojamas pareiškus ieškinį teisme bei laikantis ikiteisminių ginčo sureguliuavimo procedūrų. Terminuota nuomos sutartis gali būti nutraukta prieš terminą nuomotojo iniciatyva jeigu nuomininkas ją iš esmės pažeidžia. Esminiu nuomos sutarties pažeidimu laikytinas, visų pirma, nevykdymas pareigos išnuomotą daiktą naudoti pagal sutartį ar pagal to daikto tiesioginę paskirtį, tyčinis arba neatsargus išnuomoto daikto būklės bloginimas, taip pat nuomos mokesčio nemokėjimas. Nuomininko pareigos savo lėšomis atlikti išsinuomoto daikto einamąjį remontą nevykdymas taip pat priskiriamas prie esminių nuomos sutarties pažeidimų ir sudaro pagrindą nuomotojui pareikšti reikalavimą teisme dėl nuomos sutarties nutraukimo.¹⁵³

Sutarties nutraukimas prieš terminą nuomininko reikalavimu galimas, esant CK 6.498 straipsnyje arba nuomos sutartyje aptartiems esminiams nuomos sutarties pažeidimams. Įstatymas nurodo, jog nuomininkas, kaip ir nuomotojas, gali nutraukti terminuotą nuomos sutartį prieš terminą pareikšdamas reikalavimą teisme, jeigu nuomotojas nevykdo savo pareigos daryti išnuomoto daikto kapitalinį remontą arba jeigu daiktas dėl aplinkybių, už kurias nuomininkas neatsako, pasidaro netinkamas naudoti. Tokią teisę nuomininkas taip pat įgyja, jeigu nuomotojas neperduoda daikto nuomininkui, kliudo juo naudotis arba jeigu perduotas daiktas yra su trūkumais, kurie nuomotojo nebuvo aptarti ir nuomininkui nebuvo žinomi, o dėl šių trūkumų daikto neįmanoma naudoti pagal jo paskirtį ir sutarties sąlygas. Be to, įstatymų leidėjas suteikia teisę nuomos sutarties šalims sutartyje nustatyti papildomus pagrindus, dėl kurių nuomos sutartis gali būti nuomotojo reikalavimu nutraukiama prieš terminą.¹⁵⁴

Akcentuotina, kad terminuota nuomos sutartis vienos šalies reikalavimu gali būti teismo tvarka nutraukta prieš terminą tik nustačius įstatyme ar sutartyje numatytus pagrindus. Vienašalis sutarties nutraukimas neesant esminio sutarties pažeidimo, kaip nurodoma Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, pažeistų sutarties privalomumo principą. Civilinėje byloje „*R.Gaidžiūnas v. Lietuvos Respublikos kariuomenė*“, bylos Nr. 3K-3-720/2002, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, jog pastarasis principas yra vienas pagrindinių sutarčių principų, kuris lemia, kad sutarties šalys yra užtikrintos tuo, jog sudaryta sutartis galios tam tikrą laikotarpį ir nė viena jų negalės vienašališkai, be pakankamo pagrindo jos nutraukti.¹⁵⁵ Dėl šios

¹⁵³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.497 str. 1 d.

¹⁵⁴ Vilitienė A. Vienašalis nuomos sutarties nutraukimas. Vadovo pasaulis. 2005. Nr. 12. P. 58 // http://www.foresta.lt/publikacijos/straipsniai/2006_02_16.pdf

¹⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-05-13 nutartis, priimta civilinėje byloje „*R.Gaidžiūnas v. Lietuvos Respublikos kariuomenė*“, bylos Nr. 3K-3-720/2002.

priežasties atsakovo pranešimas ieškovui apie nuomos sutarties nutraukimą, neesant įstatyme ar sutartyje numatyto nuomos sutarties nutraukimo pagrindo, buvo prilygintas pasiūlymui nutraukti sutartį, bet ne sutarties nutraukimui, nes, nutraukti sutartį atsakovas būtų galėjęs tik teisiniu keliu ir tik esant nustatytoms įstatyme aplinkybėms.

R. Balčikonis teigia, kad įstatymo leidėjo pasirinkimas tam tikrais atvejais suteikti teismui išimtinę teisę nutraukti šalių sutartinius santykius turi būti vertinamas kaip sutarties laisvės principo apribojimas.¹⁵⁶ Ši autoriaus nuomonė nėra pagrįsta, kadangi CK 6.217 straipsnio 4 dalies nuostata laikoma dispozityvia.¹⁵⁷ Šalims paliekama teisė sutartyje numatyti atvejus kada galima sutartį nutraukti vienašališkai (CK 6.217 straipsnio 5 dalis). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje taip pat nurodoma, jog „sutarties laisvės principas sąlygoja išvadą, kad šalys bet kada gali nutraukti sutartį tarpusavio susitarimu, o vienašališkai tai galima padaryti tik tuomet, kai tai yra numatyta įstatyme arba šalių sudarytame susitarime. Jeigu sutartyje šalys nenumatė vienašališko sutarties nutraukimo atvejų, ar galimas vienašališkas sutarties nutraukimas, turi būti nustatoma pagal įstatyminių reguliavimą.¹⁵⁸ Vadinasi, jeigu sudarydamos sutartį šalys numatė, kad esant esminiam sutarties pažeidimui sutartis gali būti nutraukta vienašaliu pranešimu, į teismą kreiptis nėra privaloma. Teisminės sutarties nutraukimo tvarkos būtina laikytis tik tuomet, kai toks reikalavimas nustatytas įstatyme ir šalys sutartyje nesusitarė kitaip.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, konstatuotina, kad CK 6.217 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama siaurai, tai yra, į teismą reikia kreiptis tada, kai vienašališku pranešimu negalima nutraukti sutarties dėl esminio sutarties pažeidimo. Tokia minėtos nuostatos interpretacija neprieštarauja specialiosioms CK sutarčių teisės normoms, reglamentuojančioms atskirų sutarčių rūšių nutraukimą bei visiškai atitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką.

Apibendrinus išdėstytus argumentus, siūlytina CK 6.217 straipsnio 4 dalies redakciją pakeisti ir ją išdėstyti taip: *„Įstatymo numatytais atvejais sutartis nutraukiama teismo tvarka pagal suinteresuotos šalies ieškinį.“*

¹⁵⁶ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 126.

¹⁵⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 294.

¹⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003-09-01 nutartis, priimta „Bendra Lietuvos ir Rusijos UAB “Stella Vitae” v. AB “Dirbtinis pluoštas” ir SP AB “Kauno energija”, bylos Nr. 3K-3-759/2003.

4. SUTARTIES NUTRAUKIMO TVARKA

Tam, kad sutartis būtų nutraukta, vien tik šalių valios nepakanka. CK numato nemažai reikalavimų, kurių privaloma laikytis siekiant nutraukti sutartinius santykius. Bene daugiausiai problemų kelia vienašalio sutarties nutraukimo tvarka, todėl šioje darbo dalyje didžiausiais dėmesys skiriamas pastarojo klausimo analizei.

Teisės vienašališkai nutraukti sutartį įgyvendinimo bendrąją tvarką detalizuoja CK 6.218 straipsnio 1 dalis. Minėta norma nustato tam tikras sąlygas, kurias šalis turi įvykdyti norėdama vienašališkai nutraukti sutartinius santykius. Išanalizavus šią CK nuostatą, konstatuotina, kad vien tik pagrindo, leidžiančio šaliai vienašališkai nutraukti sutartį, buvimas pats savaime dar nereiškia sutarties nutraukimo. Sutarčių teisėje pabrėžiama, kad vienašalis sutarties nutraukimas, atsiradus įstatymo numatytoms aplinkybėms, yra nukentėjusios šalies teisė, o ne pareiga. Tam, kad sutartis būtų nutraukta, turi būti aiški šalies valia atlikti tokį veiksmą, be to, ši valia turi būti atskleista kitai sutarties šaliai. Taigi, siekdama vienašališkai nutraukti sutartį, šalis apie savo sprendimą privalo informuoti sutartį pažeidusią šalį. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje akcentuojama, kad „pranešimas kitai šaliai apie numatomą vienašalį sutarties nutraukimą yra būtina vienašalio sutarties nutraukimo sąlyga (*conditio sine qua non*), nes vienašalis sutarties nutraukimas yra valinis šalies veiksmas.“¹⁵⁹ Informuoti kontrahentą apie numatomą sutarties nutraukimą taip pat įpareigoja CK 6.4 straipsnis (šalių pareiga elgtis sąžiningai) bei CK 6.38 straipsnio 3 dalis (šalių pareiga bendradarbiauti). Tuo atveju, kai kitai šaliai apie numatomą vienašalį sutarties nutraukimą nepranešama, sutartis negali būti laikoma nutraukta, nes šiuo atveju šalies valia vienašališkai ją nutraukti nėra išreikšta.

Įstatyme numatyta, kad apie sutarties nutraukimą nukentėjusioji šalis turi pranešti kitai šaliai per sutartyje nustatytą terminą, o jeigu sutartyje toks terminas nenustatytas – prieš trisdešimt dienų.¹⁶⁰ Taigi, sutarties laisvės principas leidžia sutarties šalims susitarti ne tik dėl vienašalio sutarties nutraukimo pagrindų, bet taip pat ir dėl sutarties nutraukimo tvarkos. Šalys gali tarpusavio susitarimu nustatyti abiemis priimtina pranešimo apie vienašalį sutarties nutraukimą terminą ar netgi numatyti kelis terminus, taikomus skirtingais atvejais. Jeigu šalys nesusitaria kitaip, taikomas įstatyme numatytas trisdešimties dienų terminas.

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004-04-15 konsultacija “Dėl kai kurių Civilinio kodekso, Civilinio proceso kodekso normų taikymo“, Nr. A3-104.

¹⁶⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.218 str. 1d.

Kyla abejonų, ar tikrai apie numatomą vienašalį sutarties nutraukimą būtina visais atvejais pranešti kitai šaliai, kad ši galėtų iš anksto pasiruošti galimoms sutarties nutraukimo pasekmėms, ar šalys gali sutartyje numatyti galimybę nutraukti sutartį be išankstinio kontrahento išpėjimo. Atsakymą į šį klausimą pateikia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika. Civilinėje byloje „Uždaroji akcinė bendrovė „Olfega“ v. Vilniaus miesto savivaldybė, bylos Nr. 3K–3–1097/2003, šalys nurodė įstatymo nuostatą dėl pranešimo apie vienašališką sutarties nutraukimą realizavo nustatytą bendrą trisdešimties dienų terminą ir keliais atvejais – esant sutartyje konkrečiai suformuluotam jos sąlygų pažeidimui – numatė tiek užsakovui, tiek vykdytojui galimybę nutraukti sutartį be perspėjimo. Todėl buvo pripažintas nepagrįstu kasatoriaus argumentas, kad atsiradus sutartyje numatytam vienašalio sutarties nutraukimo pagrindui, kuris leidžia nutraukti sutartį iš anksto neįspėjus apie tai kitos šalies, teismai turėjo taikyti CK 6.218 straipsnyje nurodytą trisdešimties dienų terminą sutarčiai nutraukti.¹⁶¹

Teisinėje literatūroje sutinkama nuomonė, kad remiantis CK 6.218 straipsniu, pageidaujanti vienašališkai nutraukti sutartį šalis turėtų išsiųsti du pranešimus: vieną, kuriuo sutartį pažeidusi šalis yra informuojama apie numatomą sutarties nutraukimą, ir antrą, kuriuo faktiškai konstatuojama, kad sutartis yra nutraukta. Tiesa, šią poziciją palaikantis autorius sutinka, kad sutartis gali būti nutraukiama ir vienu pranešimu, jeigu jame yra nurodoma konkreti sutarties nutraukimo data.¹⁶² Manytina, kad tokia pozicija nėra visiškai pagrįsta. CK 6.218 straipsnio 1 dalyje reikalaujama, kad pageidaujanti nutraukti sutartį šalis per sutartą terminą, o jeigu šalys dėl kito termino nesusitarė – prieš įstatyme numatytą trisdešimties dienų laikotarpį, informuotų apie savo sprendimą kitą šalį. Jeigu per šį laikotarpį kita šalis nepateikia pasiūlymo dėl sutarties įvykdymo, suėjus minėtam terminui, sutartis laikytina nutraukta. Taigi, galima daryti išvadą, kad pakanka kontrahentui išsiųsti vieną pranešimą, kuriame kartu su išpėjimu apie numatomą sutarties nutraukimą nurodoma, jog pasibaigus pranešime nurodytam terminui sutartis bus laikoma nutraukta. Be to, pranešime apie numatomą sutarties nutraukimą nebūtina nurodyti tikslios sutarties pabaigos datos, kadangi sutartis laikytina nutraukta suėjus pranešime numatytam terminui. Manytina, kad toks sutarties nutraukimo būdas yra racionalesnis ir labiau atitinka nukentėjusios šalies interesus. Be to, šis būdas bus vienintelis tais atvejais, kai sutartis šalių susitarimu nutraukiama be išankstinio išpėjimo.

Klausimas, kokia yra šio šalių sutartyje ar įstatyme nurodyto termino paskirtis, teisinėje literatūroje išsamiai nebuvo nagrinėtas. R. Balčikonis laikotarpį tarp pranešimo skolininkui apie

¹⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003-12-03 nutartis, priimta civilinėje byloje „Uždaroji akcinė bendrovė „Olfega“ v. Vilniaus miesto savivaldybė“, bylos Nr.3K–3–1097/2003.

¹⁶² Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 127.

numatomą sutarties nutraukimą ir faktiško sutarties nutraukimo, prilygina Vokietijos teisės *Nachfrist* terminui ir aiškina, kad tai yra papildomas terminas sutarčiai įvykdyti.¹⁶³ Šis minėto autoriaus palyginimas nėra tikslus, kadangi papildomo termino sutarčiai įvykdyti tikslas yra suteikti galimybę sutartį pažeidusiai šaliai įvykdyti sutartį ir leisti šalis išsaugoti sutartinius santykius. Be to, nustačiusi papildomą sutarties įvykdymo terminą, šalis nebegali rinktis kitų teisinės gynybos būdų, kurie nesuderinami su papildomo termino nustatymu, pavyzdžiui nutraukti sutartį arba reikalauti įvykdyti ją natūralu.¹⁶⁴ Tuo tarpu sutarties nutraukimu yra siekiama ne jos įvykdymo, o sutartinių santykių pabaigos. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, konstatuotina, kad papildomo termino sutarčiai įvykdyti skyrimas ir sutarties nutraukimas savo esme yra visiškai skirtingi, tarpusavyje nesuderinami teisinės gynybos būdai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nurodoma, jog reikalavimas pranešti sutartį pažeidusiai šaliai apie numatomą sutarties nutraukimą užtikrina šalių bendradarbiavimo principo įgyvendinimą bei gina sutartį pažeidusios šalies interesus, kadangi leidžia sutartį pažeidusiai šaliai iš anksto sužinoti nukentėjusios šalies poziciją ir išvengti neaiškumo, ar bus reikalaujama sutartį įvykdyti, tai pat ar pavėluotas įvykdymas bus priimtas.¹⁶⁵ Taigi, CK 6.218 straipsnio 1 dalyje numatytas terminas yra skirtas tam, kad sutartį pažeidusi šalis būtų informuota apie nekentėjusios šalies veiksmus. Žinodama nukentėjusios šalies ketinimus, kita šalis turi galimybę pasiruošti sutarties nutraukimo teisinėms bei faktinėms pasekmėms bei išvengti papildomų nuostolių atsiradimo.¹⁶⁶

Kaip jau minėta, nusprendusi pasinaudoti teise vienašališkai nutraukti sutartį, nukentėjusi šalis privalo apie savo sprendimą pranešti kitai šaliai. Tačiau per kiek laiko po sutarties pažeidimo šalis turi informuoti kontrahentą apie priimtą sprendimą, įstatymas nekonkretizuoja. CK komentare nurodoma, kad „nukentėjusioji šalis gali nevaržomai laiko požiūriu pasirinkti savo pažeistų teisių gynybos būdus“.¹⁶⁷ Manytina, kad tokios neribotos laiko atžvilgiu galimybės nekentėjusiai šaliai inicijuoti sutarties nutraukimą suteikimas sudaro prielaidas šiai šaliai piktnaudžiauti savo teisėmis, pažeidžia šalių bendradarbiavimo bei šalių interesų pusiausvyros principus. Atsižvelgus į pranešimo apie sutarties nutraukimą paskirtį – informuoti sutartį pažeidusiai šalį apie nukentėjusios šalies poziciją, pasirengti sutarties

¹⁶³ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004. P. 127.

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 279-280.

¹⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-29 nutarimas, priimtas civilinėje byloje „J. Z. v. UAB „Baldras“, bylos Nr. 3K-P-346/2004.

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-28 nutartis, priimta civilinėje byloje V. Zumeris v. UAB „Olympic Gym“ ir AB „Nord/LB Lietuva“, Nr. 3K-3-368/2004.

¹⁶⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 295.

nutraukimui bei išvengti galimų nuostolių, galime teigti, kad terminas tarp šalies padaryto sutarties pažeidimo ir nukentėjusios šalies pranešimo šiai šaliai apie sutarties nutraukimą turi būti protingas. Tokį reikalavimą numato ir UNIDROIT principų 7.3.2 straipsnis, kuriame nurodyta, jog pranešimas apie vienašalį sutarties nutraukimą turi būti išsiųstas per protingą terminą po to, kai šalis sužinojo arba turėjo sužinoti apie sutarties pažeidimą.¹⁶⁸ Koks terminas laikytinas protingu yra fakto klausimas, kurį teismas sprendžia kiekvienu atveju individualiai.

CK 6.218 straipsnio 1 dalį, kuri laikoma bendrąja vienašalio sutarties nutraukimo tvarką reglamentuojančia teisės norma, papildo specialiosios nuostatos, nustatančios atskirų sutarčių rūšių nutraukimo taisykles. Pavyzdžiui, nuomotojas, norėdamas vienašališkai nutraukti terminuotą žemės nuomos sutartį, privalo laikytis CK 6.564 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos specialios sutarties nutraukimo tvarkos ir terminų. Apie žemės nuomos sutarties nutraukimą prieš terminą minėtame straipsnyje nurodytais pagrindais nuomotojas privalo raštu pranešti žemės ūkio paskirties žemės nuomininkams ne vėliau kaip prieš tris mėnesius, o kitos paskirties žemės nuomininkams – prieš du mėnesius iki numatomo nuomos sutarties nutraukimo. Sutartyje ar ją reglamentuojančiose teisės normose gali būti numatytos ir kitos vienašalio sutarties nutraukimo sąlygos. Pavyzdžiui, lizingo sutarties nutraukimo atveju lizingo davėjui nustatyta pareiga laikytis išankstinės ginčo nagrinėjimo tvarkos. Teise nutraukti lizingo sutartį jis gali pasinaudoti tik po to, kai raštu kreipėsi į lizingo gavėją su prašymu pašalinti pažeidimus per protingą terminą, tačiau lizingo gavėjas to nepadarė.¹⁶⁹

Pažymėtina, kad reikalavimas laikytis specialių sutarties nutraukimo sąlygų numatytas ir inicijuojant sutarties nutraukimą teismo keliu. Taigi, dėl terminuotos nuomos sutarties nutraukimo prieš terminą nuomotojas gali kreiptis į teismą tik tuomet, jeigu jis laikėsi CK 6.497 straipsnio 3 dalyje nustatytos ikiteisminės nuomos sutarties nutraukimo tvarkos, tai yra, jeigu jis nusiuntė nuomininkui rašytinį išpėjimą apie būtinumą įvykdyti prievolę ar pašalinti pažeidimus per protingą terminą, o nuomininkas, gavęs išpėjimą, pažeidimų nepašalina ir sutartinės prievolės nevykdo.

Apibendrinant pažymėtina, kad šalis, pageidaujanti nutraukti sutartinius santykius privalo griežtai laikytis įstatyme ar sutartyje nustatytos sutarties nutraukimo tvarkos bei sąlygų, o šios pareigos ignoravimas suteikia teisę kitai šaliai ginčyti teisme sutarties nutraukimo teisėtumą.

¹⁶⁸ UNIDROIT Principles of International Commercial contracts. Rome. 2004. // <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>

¹⁶⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.574 str.

IŠVADOS

1. Sutarties nutraukimo teisinis reguliavimas Lietuvos sutarčių teisėje grindžiamas *favor contractus* principu – sutarties nutraukimas pripažįstamas išimtinu teisių gynimo būdu, kurio taikymas pateisinamas tik tuomet, kai kitos priemonės nėra pakankamos pažeistų teisių pusiausvyrai atkurti. Atlikus CK nuostatų sisteminę analizę, konstatuotina, jog sutarties šalių galimybės nutraukti sutartinius santykius nėra nuosekliai ir išsamiai reglamentuotos. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika konkretizuoja bei detalizuoja šio teisinės gynybos būdą taikymą praktikoje.
2. Nukentėjusios šalies galimybė inicijuoti sutarties nutraukimą, visų pirmausia, siejama su objektyviu faktu – sutarties neįvykdymu. CK vartojamas terminas „*sutarties neįvykdymas*“ turi būti aiškinamas plečiamai, kaip apimantis visas sutarties neįvykdymo formas. Sutartis gali būti nutraukta ne tik tada, kai kita šalis ją pažeidžia, bet taip pat ir tais atvejais, kai sutarties objektyviai neįmanoma įvykdyti dėl jos vykdymo suvaržymų. Atsižvelgiant į tam tikrų sutarčių rūšių ypatumus, įstatymas numato specialias šių sutarčių nutraukimo taisykles.
3. Teisę vienašališkai nutraukti sutartį įstatymas dažniausiai sieja su esminiu sutarties pažeidimu. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje esminis sutarties pažeidimas laikomas būtina sąlyga tai pat ir tais atvejais, kai sutartis nutraukiama teismine tvarka.
4. Sutarties laisvės principas įgalina sutarties šalis ne tik laisvai susitarti dėl sutarties nutraukimo pagrindų, tvarkos bei teisinių padarinių, bet suteikia galimybę šalims vėlesniu susitarimu nutraukti jas saistančius sutartinius santykius. Teisminės sutarties nutraukimo tvarkos būtina laikytis tik tuomet, kai vienašališku pranešimu nutraukti sutarties negalima.

PASIŪLYMAI

1. Siūlytina pakoreguoti CK 6.217 straipsnio 1 dalies redakciją ir ją išdėstyti taip: *„Šalis gali nutraukti sutartį, jeigu kita šalis sutarties neįvykdo, netinkamai įvykdo arba praleidžia sutarties įvykdymo terminą <...>“* arba *„Šalis gali nutraukti sutartį, jeigu kita šalis sutarties neįvykdo <...>“*. Pastaruoju atveju sąvoka *„sutarties neįvykdymas“* turėtų būti taikoma kartu CK 6.205 straipsnį ir aiškinama plečiamai, taip kad apimtų visus minėtame straipsnyje nurodytus sutarties neįvykdymo atvejus;
2. Rekomenduotina nustatyti laikotarpį, kurį turi tęstis nenugalima jėga, kad skolininkas būtų atleidžiamas nuo sutarties vykdymo, o kreditorius įgautų teisę vienašališkai nutraukti tarp šalių sudarytą sutartį;
3. Siūlytina pakeisti CK 6.217 straipsnio 4 dalies redakciją ir ją išdėstyti taip: *„Įstatymo numatytais atvejais sutartis nutraukiama teismo tvarka pagal suinteresuotos šalies ieškinį.“*

SANTRAUKA

Darbe analizuojamos Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (toliau – CK) nuostatos, įtvirtinančios šalių galimybę nutraukti sutartinius santykius, kartu pateikiant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuluotus šių nuostatų taikymo principus. Atsižvelgus į tai, kad sutarties nutraukimą reglamentuojančios CK normos yra UNIDROIT Principų recepcija, didelis dėmesys skiriamas CK bei minėto tarptautinio dokumento nuostatų palyginimui.

Pirmojoje darbo dalyje analizuojamas sutarties nutraukimo, kaip nukentėjusios šalies teisinės gynybos būdo, leistinumumas. Konstatuojama, kad įstatymas šią teisinės gynybos priemonę laiko *ultima ratio* ir riboja jos taikymą.

Antroji dalis skirta dažniausiai taikomo sutarties nutraukimo pagrindo – sutarties neįvykdymo – analizei. Prieinama prie išvados, kad terminas „*sutarties neįvykdymas*“ turi būti aiškinamas plačiai. Be to, konstatuojama, kad sutartis gali būti nutraukta ne tik tada, kai kita šalis ją pažeidžia, bet taip pat ir tais atvejais, kai sutarties objektyviai neįmanoma įvykdyti dėl jos vykdymo suvaržymų.

Trečiojoje darbo dalyje aptariami sutarties nutraukimo būdai, tokie kaip sutarties nutraukimas šalių susitarimu, sutarties nutraukimas teismo keliu bei sutarties nutraukimas vienašaliu pranešimu. Įvertinus tai, kad vienašalis sutarties nutraukimas yra pagrindinis CK įtvirtintas sutarties nutraukimo būdas, dėl kurio praktikoje kyla didžiausių problemų, šio klausimo analizei skiriama daugiausiai dėmesio. Išsamiai aptariami visi CK numatyti vienašalio sutarties nutraukimo atvejai: sutarties nutraukimas dėl esminio sutarties pažeidimo, sutarties nutraukimas po papildomo termino sutarčiai įvykdyti nustatymo, šalių galimybė susitarti dėl vienašalio sutarties nutraukimo pagrindų bei CK įtvirtintos specialios vienašalio sutarties nutraukimo taisyklės.

Siekdamos tinkamai įgyvendinti įstatymo joms suteikiamą teisę nutraukti sutartį, šalys privalo tiksliai laikytis įstatyme ar sutartyje nustatytos sutarties nutraukimo tvarkos. Ketvirtojoje darbo dalyje aprašomos pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria sutarties šalys, įgyvendindamos galimybę nutraukti sutartinius santykius.

Pabaigoje pateikiamos objektyvios išvados bei pasiūlymai dėl CK nuostatų, reglamentuojančių sutarties nutraukimą, tobulinimo.

SUMMARY

This paper analyses the right to terminate the contract under the Civil Code of Lithuania and its application in the practice of the Supreme Court of Lithuania, as well as in comparison to the UNIDROIT Principles of the International Commercial Contracts. Initially, the possibility to terminate the contract under the modern law of contract is discussed. Likewise, limited freedom to invoke this legal remedy under the Civil Code of Lithuania is acknowledged. Secondly, non-performance of the contract – the main ground for the termination of contract – is examined. A conclusion is reached that non-performance is to be defined so as to include all forms of defective performance, including late performance, as well as complete failure to perform. Moreover, a party is given a possibility to terminate the contract despite the fact that the non-performing party is not responsible for the non-performance. Afterwards, possible ways of termination of the contract under the Lithuanian legal system are described: termination on contract by agreement, judicial termination of contractual obligations and termination of contract by unilateral notification. The focus is on the latter, as it is considered to be the most controversial way to end contractual relations. Comprehensive analysis is presented, comprising all possible means of unilateral termination of contract: right to terminate the contract dependent on fundamental breach of the contract, termination of the contract after an additional period for performance and possibility to negotiate on accessory grounds for termination of contract, exclusive exceptions provided under the civil Code of Lithuania are noted. Eventually, legal procedures, necessary in order for termination of the contract to be binding and principal obscurities of the process are presented. Finally, objective conclusions and recommendations for improving national legislation are given.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-138.

Specialioji literatūra:

1. Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą // Jurisprudencija, 2004, T. 51(43).
2. Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: 2004.
3. Civilinė teisė: vadovėlis (atsakingas redaktorius V. Staskonis). Kaunas: Vijusta, 1997.
4. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004.
5. Drazdauskas S. Favor contractus principas Lietuvos sutarčių teisėje // Teisė. 2007, Nr. 64.
6. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003.
7. Lietuvos TRS Civilinio kodekso komentaras (atsakingi redaktoriai: J. Žeruolis ir Lietuvos TSR Aukščiausiojo Teismo pirmininko pavaduotojas M. Čapskis). Vilnius: Mintis. 1976.
8. Mikelėnas V. Sutarčių teisė: bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996.
9. Mizaras V. Pirkimo-pardavimo sutartinių santykių reguliavimas Civiliniame kodekse. Pardavėjo pareigos perduoti daiktą įvykdymas ir šios pareigos neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo teisinės pasekmės // Justitia. 2003, Nr. 6(48).
10. Rudzenskaitė N. Ar įvertindamas sutarties nutraukimą dėl esminio pažeidimo teismas turi atsižvelgti į sutartį pažeidusios šalies nuostolių dydį? International Journal of Baltic Law. 2004. Volume 1, No. 4.
11. Smaliukas K. Esminis sutarties pažeidimas (I). Esminio sutarties pažeidimo samprata ir kriterijai // Juristas. 2007, Nr. 3.
12. Smaliukas K. Esminis sutarties pažeidimas (II). Esminio sutarties pažeidimo teisinės pasekmės: vienašališkas sutarties nutraukimas // Juristas. 2007, Nr. 4.
13. Clarke P. Contract law: commentaries, cases and perspectives. Oxford. 2008.
14. Elliott C. and Quinn F. Contract Law. 6th edition. 2007.
15. International Encyclopedia of Comparative Law. Vol. VII. Contracts in General.
16. Richards P. Law of contract. 7th edition. 2006.
17. Stone R. The Modern Law of Contract. 6th edition. 2005.
18. Treitel G. The Law of Contract. 11th edition. 2003.

Internetiniai šaltiniai:

19. Drobniig U. General Principles of European Contract Law. Petar Sarcevic & Paul Volken eds., International Sale of Goods: Dubrovnik Lectures, Oceana (1986), Ch. 9, 305-332 // <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/drobniig.html>

20. Koch R. The Concept of Fundamental Breach of Contract under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG). Review of the Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) 1998, Kluwer Law International (1999) 177 - 354. // <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/koch.html>
21. Rosett A. UNIDROIT Principles and Harmonization of International Commercial Law: Focus on Chapter Seven // <http://www.unidroit.org/english/publications/review/articles/1997-3.htm>
22. UNIDROIT Principles of International Commercial contracts. Rome. 2004. // <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>
23. UNIDROIT principles of international commercial contracts. Rome. 2004 // <http://www.jus.uio.no/lm/unidroit.international.commercial.contracts.principles.1994.commented/7.3.1.html>
24. Vilutienė A. Vienašalis nuomos sutarties nutraukimas. Vadovo pasaulis. 2005. Nr. 12.// http://www.foresta.lt/publikacijos/straipsniai/2006_02_16.pdf
25. Zeitschrift R. General Principles of UN-Sales Law. Hein Kötz in honor of his 60th Birthday. Part I. Volume 59 (1995), Issue 3-4 (October) // <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/magnus.html>
26. <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/blackletter2004.pdf>
27. <http://verslas.banga.lt/lt/patark.full/3d20d97f43fce>

Teismų praktika:

28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-03-27 nutartis, priimta civilinėje byloje „RAB „Main Bridge, L.L.C.“ v. UAB „Lokvita“, bylos Nr. 3K-3-681/200.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-05-13 nutartis, priimta civilinėje byloje „R.Gaidžiūnas v. Lietuvos Respublikos kariuomenė“, bylos Nr. 3K-3-720/2002.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-05-29 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „Remolita ir Ko“ v. UAB „Autopartis“, bylos Nr. 3K-3-795/2002.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-06-03 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „BALTIJOS TV“ v. personalinė įmonė „A.Valinsko firma“, A. Valinskas, H. Mackevičius, G. Ruplėnas ir V. Šerėnas“, bylos Nr. 3K-3-830/2002.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-10-14 nutartis, priimta civilinėje byloje „Švenčionių miesto seniūnija v. UAB „Žeimenos krantai“, bylos Nr. 3K-3-1198/2002.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-12-04 nutartis, priimta civilinėje byloje „Kauno miesto savivaldybės valdyba v. Rimanto Jurgelionio firmos “Tastos statyba” Kauno filialas“, bylos Nr. 3K-3-1477/2002.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003-09-01 nutartis, priimta „Bendra Lietuvos ir Rusijos UAB “Stella Vitae” v. AB “Dirbtinis pluoštas” ir SP AB “Kauno energija”, bylos Nr. 3K-3-759/2003.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003-10-01 nutartis, priimta civilinėje byloje „V. Kernevičiaus firma „Kervita“ v. UAB „Gedimex“, bylos Nr. 3K-3-905/2003.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003-12-03 nutartis, priimta civilinėje byloje „Uždaroji akcinė bendrovė “Olfega” v. Vilniaus miesto savivaldybė“, bylos Nr. 3K-3-1097/2003.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-02-18 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „VB Lizingas” v. A. S. stomatologinei įmonei „Dentesta”, bylos Nr. 3K-3-123/2004.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-02-25 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB “Šiaulių naujienos” v. UAB “Šiaulių vandenys”, bylos Nr. 3K-3-317/2004.

39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-28 nutartis, priimta civilinėje byloje „V. Zumeris v. UAB „Olympic Gym“ ir AB „Nord/LB Lietuva“, bylos Nr. 3K-3-368/2004.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-06-29 nutarimas, priimtas civilinėje byloje „J. Z. v. UAB „Baldras“, bylos Nr. 3K-P-346/2004.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-09-13 nutartis, priimta civilinėje byloje „V. Maniušienė v. UAB „Progresyvos investicijos“, UAB „Hanza lizingas“, bylos Nr. 3K-3-451/2004.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-11-23 nutartis, priimta civilinėje byloje „R. Pakamanis v. AB „Kauno energija“, bylos Nr. 3K-7-454/2004.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-04-25 nutartis, priimta civilinėje byloje „R. Vižainiškis v. T. Mizarienė ir K. J. Mizaras, bylos Nr. 3K-3-261/2005.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-01-11 nutartis, priimta civilinėje byloje „L. B. v. UAB „Laudatrix“, bylos Nr. 3K-3-24/2006.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-01-16 nutartis, priimta civilinėje byloje „A. I. v. A. K. individuali įmonė“, bylos Nr. 3K-3-32/2006.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-04-12 nutartis, priimta civilinėje byloje „Vilniaus miesto savivaldybė v. UAB „Baltijos parkingas“, UAB „Vilniaus parkavimo kompanija“, bylos Nr. 3K-3-273/2006.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-06-14 nutartis, priimta civilinėje byloje „R. A. v. Vytauto Didžiojo universitetas“, bylos Nr. 3K-3-402/2006.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-10-16 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „Rovė“ v. UAB „Serneta“, UAB „Acumen“, bylos Nr. 3K-3-521/2006.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-10-23 nutartis, priimta civilinėje byloje „Vilniaus miesto savivaldybės taryba v. Bendra Lietuvos–Vokietijos–Lenkijos uždaroji akcinė bendrovė „Merwal“, bylos Nr. 3K-3-547/2006.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006-11-02 nutartis, priimta civilinėje byloje „S. I. v. A. Š.“, bylos Nr. 3K-3-207/2006.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-02-27 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „Damava“ v. R. E. C.“, bylos Nr. 3K-3-66/2007.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-10-24 nutartis, priimta civilinėje byloje „Uždaroji akcinė bendrovė „Vilniaus energija“ v. R. Z.“, bylos Nr. 3K-7-359/2007.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-12-11 nutartis, priimta civilinėje byloje „Vilniaus apskrities viršininko administracija v. S. M. ir Vilniaus rajono savivaldybės administracija“, bylos Nr. 3K-3-575/2007.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-12-18 nutartis, priimta civilinėje byloje „AB Turto bankas v. UAB „Rastuva“, bylos Nr. 3K-3-577/2007.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-01-30 nutartis, priimta civilinėje byloje „UAB „Forte baldai“ v. UAB „Neiseris“, bylos Nr. 3K-3-70/2008.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-05-12 nutartis, priimta civilinėje byloje „D. Ž. V. UAB „Titlis“, bylos Nr. 3K-3-237/2008.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004-04-15 konsultacija „Dėl kai kurių Civilinio kodekso, Civilinio proceso kodekso normų taikymo“, Nr. A3-104.
58. Lietuvos teismų praktikos taikant Ženevos 1956 metų Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencijos normas apžvalga, 2001-01-15, Nr. A2-15.

Gintarė Starinskaitė
El. paštas: gistari@gmail.com
Magistro baigiamojo darbo pabaiga: 2008-12-20